

บทบาทของรัฐธรรมนูญไทยในการตรากฎหมายและการวิเคราะห์กรณีศึกษา
กฎหมายที่ตราโดยรัฐสภาไทยในระหว่าง พ.ศ. 2475-2489

4.1 จำนวนและประเภทของกฎหมายที่ผ่านกระบวนการนิติบัญญัติของรัฐสภาไทย

อำนาจตรากฎหมายของรัฐสภาตามระบบรัฐธรรมนูญไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมาถือหลักสำคัญสองประการ คือ ประการแรก การใช้อำนาจตรากฎหมายของรัฐสภาจะปรากฏในรูปพระราชบัญญัติเป็นหลัก* ประการที่สอง องค์กรผู้ออกพระราชบัญญัติต้องถือว่า พระมหากษัตริย์และรัฐสภา เป็นองค์กรร่วมในการตราพระราชบัญญัติ สำหรับเนื้อหาของพระราชบัญญัตินั้น มีหลักเพียงว่า พระราชบัญญัติจะกำหนดเนื้อหาในเรื่องใดก็ได้ จะมีเนื้อหาเฉพาะเรื่องเฉพาะกรณี เช่น พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมหรือพระราชบัญญัติเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ ก็ได้ แม้ว่าจะไม่มีลักษณะทั่วไป ไม่ระบุตัวบุคคลก็ยังถือเป็นกฎหมาย** แต่ต้องไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญทั่วไปที่เรียกว่า "ประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตย"³

* รัฐสภาอาจให้ความเห็นชอบในกฎหมายที่ฝ่ายบริหารตราขึ้น โดยอาศัยอำนาจในรัฐธรรมนูญบางกรณี เช่น พระราชกำหนด การใช้อำนาจเช่นนั้นหาได้ปรากฏในรูปพระราชบัญญัติไม่ เว้นแต่ในรัฐธรรมนูญบางฉบับกำหนดให้รัฐสภาให้ความเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบต่อพระราชกำหนดในรูปแบบ "พระราชบัญญัติอนุวัติหรือ ใ้มนุวัติพระราชกำหนด"

** รุสโซ ถือว่า "กฎหมายจะต้องมีรากฐานโดยตรงจากเจตนารมณ์ร่วมกันของปวงชน และเนื้อหาของกฎหมายจะต้องมีลักษณะทั่วไป"

³ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, กฎหมายมหาชน : การแบ่งแยกกฎหมายมหาชน-เอกชนและพัฒนาการกฎหมายมหาชนในประเทศไทย (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2537), หน้า 45.

ตามที่ได้ศึกษาถึงรูปแบบโครงสร้างของรัฐสภา และกระบวนการนิติบัญญัติแล้ว จะเห็นได้ว่า รูปแบบรัฐสภาซึ่งเป็นแบบสภาเดียว เป็นรูปแบบที่ถูกกำหนดโดยรัฐธรรมนูญตามความต้องการของคณะราษฎร ทั้งนี้เนื่องจากคณะราษฎรต้องการให้รัฐสภาตรากฎหมายตามนโยบายของตน และพระราชบัญญัติที่เสนอต่อสภาทั้งที่เสนอโดยคณะรัฐมนตรีและเสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะมีลักษณะและเนื้อหาที่สะท้อนให้เห็นแนวนโยบายของรัฐบาลที่ประกอบไปด้วยสมาชิกคณะราษฎร รวมทั้งสะท้อนถึงสภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของไทยในขณะนั้นได้เป็นอย่างดี และในระหว่าง พ.ศ. 2475-2489 ได้มีการประกาศใช้กฎหมายทั้งสิ้น 1,209 ฉบับ โดยแบ่งได้ดังนี้⁴

พ.ศ. 2475	จำนวน	60	ฉบับ
พ.ศ. 2476	จำนวน	102	ฉบับ
พ.ศ. 2477	จำนวน	69	ฉบับ
พ.ศ. 2478	จำนวน	100	ฉบับ
พ.ศ. 2479	จำนวน	86	ฉบับ
พ.ศ. 2480	จำนวน	93	ฉบับ
พ.ศ. 2481	จำนวน	41	ฉบับ
พ.ศ. 2482	จำนวน	104	ฉบับ
พ.ศ. 2483	จำนวน	55	ฉบับ
พ.ศ. 2484	จำนวน	116	ฉบับ
พ.ศ. 2485	จำนวน	120	ฉบับ
พ.ศ. 2486	จำนวน	101	ฉบับ
พ.ศ. 2487	จำนวน	75	ฉบับ
พ.ศ. 2488	จำนวน	37	ฉบับ
พ.ศ. 2489	จำนวน	50	ฉบับ

⁴ กองการประชุม , สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา . รวมสารบัญญัติกฎหมาย เล่มที่ 1 หน้า 40-310 .

ตารางที่ 3 แสดงสถิติกฎหมายที่ผ่านการพิจารณาของสภาระหว่างปี

พ.ศ. 2475-2489 แบ่งตามลักษณะเนื้อหาของกฎหมาย

พ.ศ.	การ บริหาร	การ คลัง	การ พัฒนา	การ ทหาร	การ ศึกษา	สิทธิ เสรีภาพ ยุติธรรม	การ เกษตร อาชีพ	เศรษฐกิจ - พาณิชย์	สา ธารณ สุข	ทรั พยา กร	เทคนิค อื่น ๆ	รวม
2475	7	22	6	11	1	2	3	3	1	-	4	60
2476	15	36	18	15	1	6	2	4	1	-	4	102
2477	11	16	9	11	1	9	4	2	-	-	6	69
2478	12	24	6	15	3	21	4	4	2	1	8	100
2479	8	24	19	4	-	3	3	7	1	1	16	86
2480	9	25	16	12	1	6	5	2	4	-	13	93
2481	4	8	10	5	1	4	3	1	-	-	5	41
2482	11	18	26	6	3	6	4	4	5	1	20	104
2483	5	10	12	3	2	3	3	3	-	-	14	55
2484	13	14	18	14	2	6	7	5	5	2	30	116
2485	24	19	24	20	-	2	3	5	3	-	20	120
2486	8	12	31	16	10	7	2	1	1	1	12	101
2487	19	20	14	11	2	5	-	2	-	-	2	75
2488	2	9	3	15	3	1	-	2	-	-	2	37
2489	3	16	7	12	-	1	1	7	-	-	3	50
รวม	151	273	219	170	30	82	44	52	23	6	159	1209

ที่มา : สรุปจากข้อมูลของฝ่ายนิติบัญญัติ กองการประชุม สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา

เนื่องจาก มีกฎหมายที่ผ่านการพิจารณาของรัฐสภาออกมาบังคับใช้ในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นจำนวนมาก ดังนั้นเพื่อความสะดวกในการศึกษา จึงจะได้จัดแบ่งกฎหมายที่มีอยู่ทั้งหมดออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ตามลักษณะและเนื้อหาของกฎหมาย โดยแบ่งได้เป็น 11 กลุ่ม ดังนี้

1. กฎหมายเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญและการบริหารราชการแผ่นดิน
2. กฎหมายเกี่ยวกับการคลังและภาษีอากร
3. กฎหมายเกี่ยวกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน
4. กฎหมายเกี่ยวกับการทหาร ความมั่นคง และความสงบเรียบร้อย
5. กฎหมายเกี่ยวกับการศึกษา
6. กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชน และการยุติธรรม
7. กฎหมายเกี่ยวกับการเกษตรกรรม และการประกอบอาชีพ
8. กฎหมายเกี่ยวกับเศรษฐกิจ พาณิชยกรรม และอุตสาหกรรม
9. กฎหมายเกี่ยวกับการสาธารณสุข
10. กฎหมายเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
11. กฎหมายเทคนิคและอื่น ๆ

4.2 ลักษณะเนื้อหาของกฎหมายที่ตราโดยรัฐสภา

กลุ่มที่ 1 กฎหมายเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญและการบริหารราชการแผ่นดิน

กฎหมายเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ หมายถึง กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ⁵ ซึ่ง

⁵ สมคิด เลิศไพฑูรย์. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ, รายงานวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอการปฏิรูปการเมือง เสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย (คพป.) (กรุงเทพฯ:สกว, 2538), หน้า 10. และวิษณุ เครืองาม. กฎหมายรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2523), หน้า 31.

เป็นกฎหมายที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับองค์กร และการดำเนินการขององค์กรต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญที่เป็นกฎเกณฑ์การปกครองประเทศ ซึ่งแยกออกมาบัญญัติรายละเอียดต่างหากไปจากรัฐธรรมนูญ เช่น พระราชบัญญัติเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น

กฎหมายเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน หมายถึง กฎหมายเกี่ยวกับการจัดระเบียบราชการบริหาร ทั้งราชการบริหารส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ซึ่งจะกำหนดว่าราชการบริหารแต่ละส่วนจะประกอบด้วยองค์กร เจ้าหน้าที่และมีอำนาจหน้าที่อย่างไร โดยกฎหมายดังกล่าวนี้จะถูกใช้เป็นเครื่องมือหรือกลไกในการปฏิบัติงานของฝ่ายบริหาร เช่น พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม เป็นต้น

ในระหว่าง พ.ศ. 2475-2489 มีการตรากฎหมายที่เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ และการบริหารราชการแผ่นดินทั้งสิ้น 151 ฉบับ ซึ่งเป็นจำนวนที่มากเป็นอันดับที่ห้าเมื่อเทียบกับกฎหมายกลุ่มอื่น ๆ ในจำนวนนี้เป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญจำนวน 7 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในระหว่างเวลาที่ใช้บทบัญญัติเฉพาะกาลในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามพ.ศ. 2475 โดยกฎหมายฉบับนี้กำหนดให้มีการเลือกตั้งสองชั้น คือ ราษฎรเลือกตั้งผู้แทนตำบล ๆ ละหนึ่งคน ผู้แทนตำบลไปเลือกตั้งผู้แทนราษฎรจังหวัดละหนึ่งคนเป็นอย่างน้อย รวมทั้งยังมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่สอง ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงตั้งขึ้น มีจำนวนเท่ากับผู้แทนราษฎรประเภทที่หนึ่ง ที่ราษฎรเลือกตั้งมาโดยตรงทางอ้อมสองชั้น ทั้งนี้ตามบทเฉพาะกาลแห่งรัฐธรรมนูญ แต่กฎหมายฉบับนี้ยังไม่ทันใช้ก็มีการปิดสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2476 และมีการแก้ไขเป็นพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2476 โดยมีการยกเลิกบทบัญญัติภาค 1 ของพระราชบัญญัติฉบับแรกและแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลักการเดิมหลายประการตามพระราชบัญญัติฉบับ พ.ศ. 2476 นี้ได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดจังหวัดเพื่อการเลือกตั้งประกาศตามออกมาด้วยซึ่งกำหนดให้รวมจังหวัดในเขตการปกครองเข้าด้วยกันหลายจังหวัดเพื่อให้เป็นเขตจังหวัดหนึ่งเพื่อการเลือกตั้ง แต่ก็ยังไม่ทันใช้ก็มีการเปิดสภาผู้แทนราษฎรและสภาผู้แทนราษฎรได้แก้ไขเพิ่มเติมประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับใหม่ คือพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2476 (ฉบับที่ 2) ซึ่งกำหนดให้ยกเลิกกฎหมายเลือกตั้งฉบับที่ 2

ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2476 (ฉบับที่ 2) ได้มีการจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นครั้งแรกของประเทศไทยในเดือน พฤศจิกายน 2476 แต่ไม่ได้กระทำในวันเดียวกันพร้อมกันทุกจังหวัด ส่วนการเลือกตั้งกระทำกันเป็นสองชั้น คือ ราษฎรผู้มีสิทธิออกเสียงได้กระทำการลงคะแนนเลือกตั้งผู้แทนตำบล แล้วผู้แทนตำบลไปลงคะแนนเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2479 ซึ่งตามกฎหมายฉบับนี้ ได้จัดให้มีการเลือกตั้งโดยตรงเป็นครั้งแรก (สภาผู้แทนราษฎรชุดที่สอง) คือ ราษฎรเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยตรงเมื่อเดือน พฤศจิกายน 2480 และมีการยุบสภาผู้แทนราษฎรชุดนี้ เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2481

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ชุดที่สาม) ที่ได้รับการเลือกเข้ามาใหม่ในเดือน พฤศจิกายน 2481 นั้นได้อยู่ในตำแหน่งตลอดมาถึง 7 ปีจนกระทั่งถึงวันที่ 15 ตุลาคม 2488 จึงได้มีการตราพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้มีการเลือกตั้งสมาชิกชุดใหม่ เหตุที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชุดที่สาม อยู่ในตำแหน่งได้นานกว่า 4 ปี ตามปกติ ก็เพราะ มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญฉบับที่ 2 พ.ศ. 2475 (รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ลงวันที่ 3 ธันวาคม 2485) อนุมัติให้มีการตราพระราชบัญญัติขยายกำหนดเวลาอยู่ในตำแหน่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีเวลาคราวละสี่ปี ออกไปอีกคราวละไม่เกินสองปีก็ได้ เพราะขณะนั้นบ้านเมืองอยู่ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง จึงได้มีการตรากฎหมายที่เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญอีกสองฉบับ คือ พระราชบัญญัติขยายเวลาอยู่ในตำแหน่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2485 กับพระราชบัญญัติอย่างเดียวกัน พ.ศ. 2487 ขยายเวลาออกไปอีกครั้งละสองปี

ได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2479 โดยพระราชกฤษฎีกาดำเนินการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรลงวันที่ 26 ตุลาคม 2488 และแม้จะมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2489 แล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชุดนี้ก็เปลี่ยนสภาพเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญใหม่ และยังมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มเติมขึ้นอีกให้ครบจำนวนตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญใหม่ โดยปฏิบัติตามพระราช

บัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2479 โดยยกเว้น
ข้อห้ามตามมาตรา 11 เดิม (รัฐธรรมนูญฉบับที่ 2) ที่ให้เจ้านายตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้า
ขึ้นไปดำรงฐานอยู่เหนือการเมือง

นอกจากนี้ ยังมีพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2476
เพื่อป้องกันมิให้ผู้ใดกระทำการด้วยประการใด ๆ เป็นปฏิปักษ์ต่อหรือเพื่อให้ประชาชน
เสื่อมความนิยม หรือหวาดหวั่นต่อการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร
สยาม ผู้กระทำการดังกล่าวแม้จะเป็นเพียงการคบคิดหรือทำความตกลงหรือจะเตรียม
การก็ตาม ก็ถือว่าเป็นความผิด

ส่วนกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน ได้มีการตราขึ้นมาใช้บังคับ
เป็นจำนวนมาก สืบเนื่องมาจากมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จากระบอบ
สมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ที่มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดและ
มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจออกเป็นอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหารและอำนาจตุลาการ
ซึ่งเป็นการจัดองค์กรการบริหารประเทศที่แตกต่างไปจากการจัดองค์กรในระบอบเดิมที่
อำนาจสูงสุดอยู่ที่สถาบันพระมหากษัตริย์ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงกฎหมาย
และระบบราชการ ทั้งในด้านโครงสร้างการจัดองค์กรและระเบียบในการบริหารงาน
ต่าง ๆ เสียใหม่ให้สอดคล้องกับการปกครองในระบอบใหม่ ที่เน้นการใช้ตัวบทกฎหมาย
และระบบราชการเป็นเครื่องมือของรัฐ ในการตอบสนองความต้องการของประชาชน
การดำเนินการทุกอย่างในระบบราชการไม่ว่าจะเป็นการจัดองค์กรการบริหาร และ
ข้าราชการผู้ปฏิบัติหน้าที่จะต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมายทั้งสิ้น

การใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อให้สอดคล้องกับ
การบริหารราชการตามระบอบการปกครองใหม่ ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง
พ.ศ. 2475 ได้เริ่มต้นจากการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยธรรมนูญราชการฝ่ายพลเรือน
และพระราชบัญญัติจัดตั้งกระทรวง ทบวง กรม ออกมาบังคับใช้ในปี 2476 โดย
กฎหมายทั้งสองฉบับนี้ได้วางโครงสร้างบริหารราชการแผ่นดินออกเป็น 2 ส่วน คือ
ระเบียบบริหารราชการส่วนกลาง ซึ่งแบ่งออกเป็นกระทรวง ทบวง กรม และระเบียบ
บริหารราชการส่วนท้องถิ่น ซึ่งแบ่งการปกครองเป็นมณฑล จังหวัด และอำเภอ โครง
สร้างการบริหารราชการแผ่นดินแบบนี้ ใช้มาจนกระทั่งมีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วย

ระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476 ออกมาบังคับใช้โดยมีการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินออกเป็น ราชการบริหารส่วนกลาง ราชการบริหารส่วนภูมิภาค และราชการบริหารส่วนท้องถิ่น สำหรับส่วนกลาง ได้แก่ คณะรัฐมนตรีซึ่งรับผิดชอบงานในกระทรวง ทบวง กรม ส่วนภูมิภาค หมายถึง การส่งข้าราชการไปประจำยังจังหวัด อำเภอ และให้ยกเลิกการจัดส่วนราชการแบบมณฑลเสียเนื่องจากทำให้การทำงานล่าช้า การจัดโครงสร้างการบริหารของส่วนภูมิภาคยังคงเป็นไปตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ซึ่งกำหนดให้มีข้าหลวงประจำจังหวัดทุกจังหวัด และมีคณะกรรมการจังหวัดประกอบด้วยหัวหน้าส่วนราชการระดับจังหวัด ที่ได้รับการแต่งตั้งจากกระทรวงในส่วนกลาง มีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินในจังหวัด รวมทั้งควบคุมดูแลเทศบาลในจังหวัดนั้น ๆ ตามกฎหมาย และในระดับอำเภอมีคณะกรรมการอำเภอ ซึ่งประกอบด้วยหัวหน้าส่วนราชการระดับอำเภอ ที่ได้รับการแต่งตั้งจากกระทรวงในส่วนกลาง เช่นเดียวกับในระดับจังหวัด ทำหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินในอำเภอ รวมทั้งควบคุมดูแลเทศบาลในอำเภอนั้น ๆ ตามกฎหมาย สำหรับราชการบริหารส่วนท้องถิ่น รัฐบาลเห็นว่าวิธีการปกครองโดยรวมอำนาจและหน้าที่การปกครองทั่วประเทศ ให้มาอยู่ในจุดศูนย์กลางจุดเดียวไม่ได้ผลดีเท่าที่ควรที่จะแบ่งอำนาจและหน้าที่ให้ไปอยู่ในเฉพาะท้องที่ โดยวิธีจัดให้มีผู้แทนราษฎรในท้องที่นั้น ๆ จัดการกันเอง จึงได้มีพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 โดยจัดระเบียบการปกครองท้องถิ่นในรูปของเทศบาลออกเป็น 3 ขนาดคือ เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และเทศบาลนคร มีการจัดส่วนราชการในลักษณะเช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม กล่าวคือ ในแต่ละเทศบาลจะประกอบไปด้วยคณะมนตรีและสภา เพื่อให้ราษฎรได้รู้จักวิถีทางแห่งรัฐธรรมนูญไปในตัว คือ ราษฎรจะได้ฝึกการปกครองในตำบลย่อย ๆ ของตนเพื่อประโยชน์แก่การที่จะเข้ามาเป็นผู้แทนราษฎร ในสภาต่อไป

พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมอีกหลายครั้ง โดยพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2477 ได้กำหนดให้แบ่งหน้าที่ กระทรวงวังให้เหลือเพียง 4 หน่วยงาน คือ สำนักงานเลขานุการรัฐมนตรี สำนักงานปลัดกระทรวง กรมพระคลังข้างที่ และ

กรมราชเลขาในการในพระองค์ พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2478 กำหนดให้ลดฐานะกระทรวงวัง เป็นกรมวัง และแยกกรมราชเลขาในการในพระองค์ตั้ง เป็นกรมอิสระ และให้กรมทั้งสองนี้ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี และพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2480 กำหนดให้รวมงานของสำนักพระราชวัง และสำนักงานราชเลขาในการในพระองค์ ซึ่งเดิมแยกกันอยู่เข้าไว้ด้วยกันเป็นกรมเดียวกัน คือ พระราชสำนัก อยู่ในความอำนวยการของกองบัญชาการพระราชสำนัก ทั้งนี้เพื่อความสะดวกแก่การบังคับบัญชา นอกจากนี้ยังมีพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ที่สำคัญอีกฉบับหนึ่งคือ ฉบับปี พ.ศ. 2484 ซึ่งกำหนดให้แยกพระราชสำนัก ออกเป็นสำนักพระราชวัง มีอำนาจและหน้าที่จัดการพระราชวัง ตลอดจนการดูแลรักษาทรัพย์สินและผลประโยชน์ของพระมหากษัตริย์ และสำนักงานราชเลขาในการในพระองค์ มีหน้าที่เกี่ยวกับการเลขาในการในพระองค์ พระมหากษัตริย์

นอกจากนี้ การปรับปรุงกระทรวง ทบวงการเมืองใหม่ ยังมีการตราเป็นกฎหมายเฉพาะเรื่องอีกด้วย เช่น การตรากฎหมายเพื่อโอนสังกัดของหน่วยงานระดับกรมอีก 2 แห่ง คือ กรมร่างกฎหมายของกระทรวงยุติธรรม และกรมตรวจเงินแผ่นดินของกระทรวงการคลัง ไปขึ้นกับคณะกรรมการราษฎร (คณะรัฐมนตรี) คือ การตราพระราชบัญญัติว่าด้วยคณะกรรมการกฤษฎีกา พ.ศ. 2476⁶ เพื่อโอนการงานและบรรดาพนักงานเจ้าหน้าที่ในกรมร่างกฎหมายไปสังกัดคณะกรรมการกฤษฎีกา เหตุทั้งนี้ก็เพราะว่ามีสภาผู้แทนราษฎรแล้วและการร่างกฎหมายประธานกรรมการราษฎรก็ต้องเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร จึงเห็นควรให้กรมร่างกฎหมายขึ้นต่อคณะกรรมการราษฎรโดยตรงเพื่อบังคับบัญชาสั่งงานโดยรวดเร็ว และกำหนดให้คณะกรรมการ ซึ่งมีหน้าที่หลักในการจัดทำร่างกฎหมายหรือกฎข้อบังคับตามคำสั่งของสภาผู้แทนราษฎร หรือคณะรัฐมนตรี และให้ความเห็นทางกฎหมายแก่ทบวงการ เมืองของรัฐบาล และพิจารณา

⁶ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, "รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 30/2476 (วิสามัญ)" วันที่ 6 ธันวาคม 2476, หน้า 783-786.

พิพากษาศติปกรรณต้องอยู่ในความควบคุมดูแลของนายกรัฐมนตรี รวมทั้งการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน พ.ศ. 2476⁷ เพื่อโอนการงานและบรรดาพนักงานเจ้าหน้าที่ของกรมตรวจเงินแผ่นดิน ไปสังกัดคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ทั้งนี้เพราะเห็นว่าเงินของแผ่นดินคนจัดทำและคนตรวจสอบควรเป็นคนละคนกัน และกำหนดให้ผู้ที่จะทรงกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้เป็นประธานกรรมการนั้น ได้แก่ผู้ที่นายกรัฐมนตรี ได้เลือกขึ้นเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร และได้รับความเห็นชอบจากสภาแล้ว

นอกจากรัฐบาลจะได้ตรากฎหมาย เพื่อปรับปรุงโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดินในระดับต่าง ๆ แล้วยังได้มีการตรากฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดระเบียบการบริหารงานบุคคลอีกด้วย โดยการตราพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2476 เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมการปฏิบัติงานของข้าราชการพลเรือนซึ่งเดิมถูกกำหนดโดยพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2471 หลักการตามพระราชบัญญัติฉบับใหม่ มีสาระสำคัญดังนี้

(1) ให้ยกเลิกยศและชั้นข้าราชการ คงให้มีแต่ตำแหน่งข้าราชการพลเรือน คือ ให้มีตำแหน่งปลัดกระทรวง อธิบดี หัวหน้ากอง หัวหน้าแผนก ประจำ-แผนก และเสมียนพนักงาน

(2) แบ่งประเภทข้าราชการพลเรือนเป็น 5 ประเภทคือ ข้าราชการการเมือง ข้าราชการพลเรือนสามัญ ข้าราชการพลเรือนวิสามัญ ข้าราชการพลเรือนในพระองค์และข้าราชการพลเรือนรัฐพาณิชย์

(3) กำหนดอัตราเงินเดือนขั้นต่ำขั้นสูงของตำแหน่งตามหน้าที่ความรับผิดชอบ

(4) เปลี่ยนชื่อคณะกรรมการรักษาพระราชบัญญัติ (ก.ร.พ.) ซึ่งเป็นองค์การบริหารงานบุคคลกลางในราชการพลเรือนไทย เป็นคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.)

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 786-789.

หลังจากนั้นก็ได้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับระเบียบข้าราชการพลเรือน เรื่อยมาจนถึง พ.ศ. 2489 รวมจำนวนทั้งสิ้น 13 ฉบับ เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ฉบับต่าง ๆ

กฎหมายเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ และการบริหารราชการแผ่นดิน ที่ตราขึ้นในระหว่าง พ.ศ. 2475-2489 จึงแสดงให้เห็นถึงจุดประสงค์ของรัฐบาลที่ต้องการที่จะใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการรักษาอำนาจไว้ในกลุ่มของตน โดยการตรากฎหมายปราบปรามผู้ที่มีความคิดขัดแย้งกับรัฐบาล การขยายกำหนดเวลาอยู่ในตำแหน่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกไปอีกคราวละ 2 ปี รวมทั้งการปรับปรุงส่วนราชการเพื่อเสริมอำนาจให้แก่รัฐบาล คือ การโอนกรมร่างกฎหมายของกระทรวงยุติธรรม และกรมตรวจเงินแผ่นดินของกระทรวงการคลังมาขึ้นตรงต่อคณะกรรมการราษฎร ในขณะที่เดียวกันก็มีการออกกฎหมายเพื่อจัดรูปกระทรวงใหม่ โดยลดบทบาทและฐานะของกระทรวงวัง ซึ่งเป็นส่วนราชการที่เกี่ยวข้องโดยตรงต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ลงเป็นเพียงกรมเท่านั้น

กลุ่มที่ 2 กฎหมายเกี่ยวกับการคลังและภาษีอากร

กฎหมายในกลุ่มนี้เป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับการเงิน ภาษีอากรและงบประมาณรายจ่ายประจำปี โดยในระหว่าง พ.ศ. 2475-2489 มีกฎหมายในกลุ่มนี้ทั้งสิ้น 273 ฉบับ ซึ่งเป็นจำนวนที่มากเป็นอันดับหนึ่งเมื่อเทียบกับกฎหมายในกลุ่มอื่น ๆ ในจำนวนนี้เป็นพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี 2476-2490 จำนวน 15 ฉบับ เนื่องจากงบประมาณเป็นสิ่งสำคัญในการบริหารประเทศ

จากสภาพเศรษฐกิจในช่วงก่อนและหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีสภาพการเงินฝืดเคือง เศรษฐกิจตกต่ำและสินค้าสำคัญ เช่น ข้าวมีราคาตกต่ำ หลวงวรนิติ-ปรีชา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จึงได้เสนอร่างพระราชบัญญัติลดบ้านาณูชั่วคราว พ.ศ. 2476 โดยมีเหตุผลเพื่อลดบ้านาณูทหารและพลเรือนลงให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในขณะนั้นโดยลดบ้านาณูเฉพาะผู้ที่ได้รับเกินกว่าเดือนละ 200 บาทขึ้นไปตามลำดับตั้งแต่ 10 เพอร์เซ็นต์ จนถึง 50 เพอร์เซ็นต์ เป็นอย่างสูง และในที่สุดที่ประชุมสภาผู้แทน

ราษฎร ได้ลงมติเห็นชอบและให้ประกาศใช้เป็นกฎหมาย รวมทั้งการออกกฎหมายที่ เกี่ยวกับการลดภาษีอากรต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติลดอัตราภาษีค่าที่ไร้อ้อย พ.ศ. 2481 พระราชบัญญัติลดพิกัดเก็บเงินค่านา พ.ศ. 2479 และพระราชบัญญัติลดอัตรา เก็บเงินอากรสวนใหญ่ พ.ศ. 2479 เป็นต้น โดยมีจุดประสงค์เพื่อช่วยเหลือกสิกรซึ่ง เป็นผู้ได้รับความยากแค้นขัดสนมาก รวมทั้งมีการตราพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ย เกินอัตรา พ.ศ. 2475 โดยกำหนดอัตราดอกเบี้ยการกู้ยืมเงินไว้อย่างสูงร้อยละ 15 ต่อปี เนื่องจากต้องการให้ผู้ที่กู้เงินไปลงทุนสามารถประกอบการได้ผลงอกงามขึ้น

นอกจากรัฐบาลจะได้ตรากฎหมายเพื่อลดรายจ่ายของประเทศแล้ว ก็ยังได้ ตรากฎหมายเพื่อเพิ่มรายได้เพื่อนำไปพัฒนาประเทศโดยการตรากฎหมายเพื่อเก็บภาษี ประเภทต่าง ๆ เช่นพระราชบัญญัติภาษีการค้า พ.ศ. 2475 พระราชบัญญัติภาษีเงินได้ พ.ศ. 2475 พระราชบัญญัติอากรแสตมป์ พ.ศ. 2475 พระราชบัญญัติภาษีการธนาคาร และการประกันภัย พ.ศ. 2476 พระราชบัญญัติภาษีโรงเรือนและที่ดิน พ.ศ. 2475 ซึ่ง ต่อมารัฐบาลได้ปรับปรุงกฎหมายการเก็บภาษีอากร เพื่อความเป็นธรรมและยุติธรรม แก่สังคมโดยยกเว้นการเก็บภาษีเฉพาะเรื่องซึ่งได้กล่าวไว้ข้างต้น โดยการตราพระ ราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติแห่งประมวลรัษฎากร พ.ศ. 2481 ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ได้คำนึง ถึงความสามารถ ความสะดวกของผู้เสียภาษีและหลักประหยัดในการใช้จ่าย รวมทั้ง ความรู้สึกของผู้เสียภาษีด้วย และภาษีใด ๆ ที่ราษฎรเสียโดยไม่เป็นธรรม เช่น เงิน รัชชูปการ ที่เก็บจากคนมีเงินและคนจนที่ไม่มีรายได้อะไรเลย ซึ่งต้องเสียเท่ากันและ ภาษีสมพัสดุ ก็ให้ยกเลิกเสีย เป็นต้น นอกจากนี้รัฐบาลยังได้ตราพระราชบัญญัติอากร มรดกและการรับมรดก พ.ศ. 2476 เพื่อเก็บภาษีมรดกจากผู้รับมรดกในอัตราร้อยละ 1 ของมรดกอีกด้วย

และรัฐบาลได้ตรากฎหมายเกี่ยวกับกับการคลังและภาษีอากร เพื่อสนับสนุน และรองรับการปรับปรุงส่วนราชการทั้งในส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติ ปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรมฉบับต่าง ๆ และพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 อีกด้วยโดยการตราเป็นพระราชบัญญัติโอนเงินงบประมาณรายจ่ายประจำปีหรือ พระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมสำหรับกระทรวงหรือกรมซึ่งได้มีการปรับปรุง ใหม่ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรมฉบับต่าง ๆ เช่นพระราชบัญญัติโอน

ในงบประมาณให้แก่กระทรวง หรือกรม ซึ่งได้มีการปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2484 หรือ พระราชบัญญัติโอนเงินในงบประมาณ เนื่องจากการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรมใหม่ พ.ศ. 2485 เป็นต้น ในส่วนการจัดตั้งเทศบาล ได้มีการตรากฎหมายรองรับหลายฉบับ ที่สำคัญได้แก่ พระราชบัญญัติป็นรายได้บำรุงเทศบาล พ.ศ. 2479 เพื่อจะแบ่งภาษีอากร ในระหว่างเทศบาลกับรัฐบาล และพระราชบัญญัติจัดการกู้เงินในประเทศเพื่อเทศบาล และการบำรุงท้องที่ พ.ศ. 2481 โดยการออกพันธบัตรเงินกู้เพื่อเทศบาล จำนวน 20 ล้านบาท มีกำหนดการกู้ 30 ปี เป็นต้น

ในช่วงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2487 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่อยู่ปลายสงครามโลกครั้งที่สอง ประเทศไทยต้องประสบปัญหาด้านระบบเศรษฐกิจ การค้าขาย ภาวะการครองชีพ และสภาพความเป็นอยู่ของบ้านเมืองที่ถูกทำลายโดยสงคราม ประชาชนได้รับความเดือดร้อน เนื่องมาจากการทำมาหากินฝืดเคือง ส่งผลให้รัฐบาลไม่สามารถเก็บภาษีอากรได้เพียงพอกับความจำเป็นที่จะต้องใช้จ่าย เพื่อการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ การบูรณะฟื้นฟูประเทศภายหลังสงคราม และการต้องรับภาระจากการตกเป็นผู้แพ้สงคราม รัฐบาลได้ใช้มาตรการทางกฎหมายโดยการออกพระราชบัญญัติ เพื่อให้มีอำนาจในการเก็บภาษีอากรโดยตรงจากประชาชนเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ประเทศ โดยกฎหมายดังกล่าวได้แก่ พระราชบัญญัติภาษีขายโสด พ.ศ. 2487 ที่ให้เก็บภาษีจากขายโสด ซึ่งเป็นชายสัญชาติไทยมีรายได้ประเมินตั้งแต่ปีละ 960 บาทขึ้นไป พระราชบัญญัติภาษีการซื้อน้ำตาล (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2487 พระราชบัญญัติเงินช่วยชาติในภาวะคับขัน (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2487 โดยเรียกเก็บเงินเพิ่มเมื่อมีการซื้อข้าวซึ่งอยู่ในราชอาณาจักรจากผู้นำการโรงสี พระราชบัญญัติเงินช่วยชาติในภาวะคับขัน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2487 ที่กำหนดให้บุคคลที่ต้องเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาและนิติบุคคลเสียเงินช่วยชาติในภาวะคับขันโดยให้ถือเป็นภาษีอากร พระราชบัญญัติเงินช่วยชาติในภาวะคับขัน (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2487 กำหนดว่าในการเช่าที่พัก การเลี้ยงอาหารในโรงแรม ภัตตาคาร ต้องเสียเงินช่วยชาติในภาวะคับขัน เป็นต้น นอกจากนี้รัฐบาลยังจัดหารายได้โดยการกู้เงินทั้งจากภายในและต่างประเทศ ออกพันธบัตรและตั๋วเงินของรัฐบาล โดยการออกพระราชบัญญัติกู้เงินในประเทศ พ.ศ. 2487 พระราชบัญญัติ

กู้เงินในประเทศ พ.ศ. 2488 พระราชบัญญัติกู้เงินในประเทศ พ.ศ. 2489 และพระราชบัญญัติตัวเงินคลัง พ.ศ. 2487

กลุ่มที่ 3 กฎหมายเกี่ยวกับการพัฒนาและโครงสร้างพื้นฐาน

กฎหมายที่เกี่ยวกับการพัฒนาและโครงสร้างพื้นฐานในระหว่าง พ.ศ. 2475-2489 มีจำนวน 219 ฉบับ ซึ่งมากเป็นอันดับสองเมื่อเทียบกับกฎหมายในกลุ่มอื่น ๆ ในจำนวนนี้ส่วนใหญ่เป็นพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการโอนหรือเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ การจัดซื้อที่ดินและอสังหาริมทรัพย์อย่างอื่น เพื่อประโยชน์ในการจัดสร้างโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เช่น การสร้างทางหลวง การชลประทาน การสร้างทางรถไฟและกิจการรถไฟ การทำถนน การสร้างท่าเรือกรุงเทพ รวมทั้งการโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินซึ่งเป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดินในท้องที่ต่าง ๆ โดยสภาได้ผ่านกฎหมายที่เกี่ยวกับการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ เพื่อการสร้างทางหลวงสายต่าง ๆ จำนวนมากที่สุดถึง 61 ฉบับ รองลงมาได้แก่ กฎหมายเกี่ยวกับการโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินซึ่งเป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดินให้แก่ส่วนราชการต่าง ๆ กฎหมายเวนคืนอสังหาริมทรัพย์เพื่อสร้างการชลประทาน และกฎหมายจัดซื้อที่ดินและอสังหาริมทรัพย์อย่างอื่นเพื่อทำถนน จำนวน 54 ฉบับ, 10 ฉบับ และ 9 ฉบับ ตามลำดับ

กฎหมายที่เกี่ยวกับการพัฒนาและโครงสร้างพื้นฐาน ส่วนหนึ่งได้ตราขึ้นเพื่อรองรับการปรับปรุงส่วนราชการใหม่ ได้แก่ พระราชบัญญัติโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินซึ่งเป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดินให้แก่ส่วนราชการต่าง ๆ เช่น กระทรวงกลาโหม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการคลัง กรมโยธาเทศบาล กรมรถไฟ เป็นต้น

กลุ่มที่ 4 กฎหมายเกี่ยวกับการทหาร ความมั่นคง และความสงบเรียบร้อย

กฎหมายกลุ่มนี้เป็นกฎหมายเกี่ยวกับการทหาร ความมั่นคง และความสงบเรียบร้อย โดยในระหว่างปี พ.ศ. 2475-2489 มีจำนวนทั้งสิ้น 170 ฉบับ ซึ่งมีจำนวนมากเป็นอันดับที่สาม เมื่อเทียบกับกฎหมายกลุ่มอื่น ๆ

ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 โดยคณะราษฎรได้มีการตราพระราชกำหนดนิรโทษในคราวเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน พ.ศ. 2475 ซึ่งกำหนดให้ บรรดาการกระทำทั้งหลายของบุคคลในคณะราษฎร ในคราวเปลี่ยนแปลงการปกครอง ที่เป็นการละเมิดต่อกฎหมาย มิให้ถือว่าเป็นการละเมิดต่อกฎหมาย เนื่องจากคณะราษฎรได้กระทำไปโดยเจตนาดีต่อประเทศชาติ ประชาชน มิได้มีเจตนาชั่วร้ายแต่อย่างใด และได้ตรากฎหมายเพื่ออภัยโทษและล้างมลทินให้แก่บุคคลกลุ่มต่าง ๆ อีกด้วย เช่น พระราชบัญญัติล้างมลทินผู้กระทำความผิดทางการเมือง รศ. 130 พ.ศ. 2475 ซึ่งกำหนดให้ล้างมลทินเกี่ยวกับโทษ และการเสียไปซึ่งสิทธิอันเนื่องจากการกระทำความผิดทางการเมือง รศ. 130 แก่บรรดาผู้ที่ถูกวางโทษสถานใด ๆ โดยพระบรมราชวินิจฉัย ลงวันที่ 5 พฤษภาคม รศ. 131 และพระราชกำหนดพระราชอภัยโทษ พ.ศ. 2475 กำหนดให้พระราชอภัยโทษแก่นักโทษที่ทุพพลภาพและเจ็บป่วยด้วยโรคร้ายต่าง ๆ ที่ไม่สามารถรักษาให้ทุเลาได้ และพระราชทานลดโทษให้แก่ักโทษอีกด้วย

กฎหมายที่เกี่ยวกับทหารมีจำนวนหลายฉบับที่สำคัญได้แก่ พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2477 เพื่อจัดส่วนราชการในกระทรวงกลาโหมให้เหมาะสมโดยแบ่งหน้าที่ราชการออกเป็น สำนักเลขานุการรัฐมนตรี สำนักงานปลัดกระทรวง กองทัพบก กองทัพเรือ และกรมทหารอากาศ ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ. 2479 ได้มีพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหมใหม่ (ฉบับที่ 2) โดยยกฐานะกรมทหารอากาศเป็นกองทัพอากาศ พระราชบัญญัติพระธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. 2477 ได้กำหนดให้รวบรวมพระธรรมนูญศาลทหารบก พระธรรมนูญศาลทหารเรือ ซึ่งยังแยกชำระความกันอยู่ให้เป็นพระธรรมนูญศาลทหารอันเดียวกัน เพื่อให้เข้ารูปกับโครงการตามพระราชบัญญัติจัดการป้องกันราชอาณาจักร พระราชบัญญัติลักษณะทหาร พ.ศ. 2475 กำหนดให้ผู้ชายที่มีสัญชาติไทยทุกคนมีหน้าที่ต้องรับราชการทหาร โดยผู้ที่มีอายุ 17 ปีเต็ม

จะต้องมารายงานตัวที่อำเภอเพื่อลงบัญชีและให้ลงบัญชีคนเหล่านั้นเป็นคนกองเกินอัตราในปีถัดไปซึ่งมีอายุครบ 18 ปี และมีการตั้งคณะกรรมการตรวจเลือกชายฉกรรจ์ตามบัญชีคนกองเกินอัตราที่มีอายุ 21 ปี เพื่อเข้ากองประจำการ และพระราชบัญญัติราของครักษ์ พ.ศ. 2480 กำหนดให้มีราของครักษ์แห่งพระมหากษัตริย์สังกัดกรมราของครักษ์ อยู่ในความรับผิดชอบของสมุหราชองครักษ์โดยคุณสมบัติของสมุหราชองครักษ์ต้องเป็นนายทหารชั้นสัญญาบัตรประจำการและต้องปฏิบัติหน้าที่ส่วนพระมหากษัตริย์ และได้แบ่งราของครักษ์ออกเป็น ราของครักษ์พิเศษ ราของครักษ์เวร และราของครักษ์ประจำ

ในส่วนกฎหมายที่ตราขึ้นมาเพื่อรักษาความมั่นคง และความสงบเรียบร้อยของประเทศ ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองความลับในราชการ พ.ศ. 2483 กำหนดให้สถาน ที่ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการป้องกันประเทศ เช่น ฐานทัพของทหารทุกเหล่า โรงงานผลิตอาวุธหรือยุทธภัณฑ์ คลังอาวุธยุทธภัณฑ์ อุ้งเรือรบ สถานีวิทยุ โรงงานและสถานที่จ่ายน้ำหรือกระแสไฟฟ้าอันเป็นสาธารณูปโภค ให้ถือเป็นการลับ ห้ามคัดลอก เขียน ถ่ายภาพ หรือเผยแพร่ในรูปแบบต่าง ๆ พระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2476 กำหนดให้ผู้ที่สนับสนุนส่งเสริมคอมมิวนิสต์ด้วยวิธีการต่าง ๆ ให้ถือเป็นการลับ เนื่องจากลัทธิคอมมิวนิสต์ จะเป็นเหตุนำมาซึ่งความหายนะแก่ประชาราษฎร์ และเป็นภัยแก่ความมั่นคงของประเทศและเนื่องจากภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองภาวะเศรษฐกิจของประเทศได้ตกต่ำมีความฝืดเคืองในการประกอบอาชีพ จึงต้องบรรเทาการแข่งขันในการประกอบอาชีพให้น้อยลง โดยการตราพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2475 เพื่อกำหนดคุณสมบัติของบุคคลต่างด้าวที่ถูกห้ามมิให้เข้ามาในประเทศไทย เพิ่มเติมจากที่กำหนดไว้ในมาตรา 6 ของพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2470 อีก 2 ประการคือบุคคลอายุต่ำกว่า 20 ปี ที่มีได้มากับบิดา-มารดา เว้นแต่ในกรณีที่ได้รับอนุญาตจากกระทรวงมหาดไทย และบุคคลที่มีอายุ 12 ปี หรือน้อยกว่านั้นที่อ่านและเขียนหนังสือไทยหรือหนังสือภาษาของตนไม่ได้ เพื่อให้คนที่เข้ามาในประเทศไทยเป็นคนดีและมีคุณภาพพอสมควร พระราชบัญญัติกักกันผู้มีสันดานเป็นผู้ร้าย พ.ศ. 2479 ได้กำหนดลักษณะของบุคคลซึ่งถือว่าเป็นผู้มีสันดานเป็นผู้ร้ายและให้เอาตัวไปควบคุมไว้ในเขตที่กำหนดเพื่อป้องกันการกระทำผิด อันเกิดจากลักษณะของผู้มีสันดานเป็นผู้ร้าย โดยการกักกันตัวไว้ทำการอบรมฝึกฝนให้เป็นพลเมืองดีต่อไป พระราชบัญญัติจัดการฝึกและอบรมเด็กบางจำพวก พ.ศ. 2479

กำหนดให้มีการจัดตั้งสถานฝึกและอบรมเด็กบางจำพวก ซึ่งกำหนดไว้ในกฎหมาย เพื่อดำเนินการฝึกสอน อบรมในทางศีลธรรม จรรยา และวิชาอันเป็นความรู้ทั่วไป วิชาชีพ การทำงาน อุตสาหกรรม การทำงานเกษตรกรรม การพาณิชย์กรรมตามที่เห็นสมควร ต่อมาเมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2482 และประเทศไทยต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับสงครามด้วย เนื่องจากการยินยอมให้ทหารญี่ปุ่นเดินทัพผ่านประเทศไทย จึงได้มีพระราชบัญญัติกำหนดหน้าที่คนไทยในเวลารบ พ.ศ. 2484 ซึ่งกำหนดว่าถ้าประเทศไทยต้องทำสงครามกับประเทศอื่นให้คนไทยที่ล่วงรู้แผนการ ที่ตั้ง การเคลื่อนไหวเกี่ยวกับกำลังคน กำลังอาวุธต้องรายงานต่อเจ้าหน้าที่โดยเร็ว รวมทั้งต้องทำการต่อต้านเข้าศึกทุกวิถีทางด้วย และมีพระราชบัญญัติจำกัดสิทธิคนไทยผู้กระทำการอันเป็นภัยแก่ชาติ พ.ศ. 2484 กำหนดให้คนไทยผู้ใดที่กระทำการตามที่กฎหมายกำหนดว่าเป็นการกระทำที่เป็นภัยแก่ชาติอาจถูกจำกัดสิทธิ โดยกระทรวงมหาดไทยอาจร้องต่อคณะกรรมการ เพื่อให้ทำการไต่สวนและวินิจฉัยสั่งให้จำกัดสิทธิผู้ถูกกล่าวหาที่มีกำหนดเวลาตามที่เห็นสมควร แต่ไม่เกินสิบปี พระราชบัญญัติให้อำนาจในการเตรียมการป้องกันประเทศ พ.ศ. 2484 กำหนดให้ข้าหลวงประจำจังหวัดจัดการวางแผนการต่อต้านเข้าศึกในท้องถิ่น และมีอำนาจสั่งให้คนไทยเข้าร่วมประชุมอบรมและให้มีการฝึกซ้อมและเมื่อมีการประกาศว่าประเทศเข้าสู่ภาวะเตรียมการรบให้ฝ่ายทหารตั้งแต่ชั้นผู้บังคับกองพัน หรือผู้บังคับกองร้อยอิสระ หรือผู้การเรือ หรือผู้บังคับกองบินน้อย หรือผู้บังคับฝูงอิสระ ข้าหลวงประจำจังหวัดหรืออธิบดีกรมตำรวจเป็นผู้มีอำนาจดำเนินการต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนดเพื่อเตรียมการป้องกันประเทศ

เมื่อปี พ.ศ. 2487 ซึ่งเป็นช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่สอง ได้เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ประชาชนขาดแคลนสินค้าอุปโภคและบริโภค สภาพของสังคมไทยในขณะนั้นมีโจรผู้ร้ายชุกชุม เกิดความไม่สงบเรียบร้อยเนื่องจากทหารสัมพันธมิตรเข้ามาปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นในประเทศไทย รวมทั้งคนจีนในประเทศไทยได้ก่อให้เกิดความวุ่นวายขึ้น ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างคนไทยกับคนจีน แต่รัฐบาลก็สามารถควบคุมสถานการณ์ไว้ได้ สภาพปัญหาเศรษฐกิจและสังคมดังกล่าว ทำให้สภาพอนุมัติกฎหมายที่ให้อำนาจแก่ทหารในภาวะสงคราม และให้อำนาจรัฐบาลเพื่อแก้ไขสถานการณ์ที่อยู่ในภาวะคับขันให้กลับสู่ภาวะปกติโดยเร็วที่สุด ได้แก่ พระราชบัญญัติสภาการสงคราม

พ.ศ. 2487 ซึ่งกำหนดให้ตั้งสภาการสงครามเพื่อพิจารณาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการสงคราม ทั้งในทางทหาร เศรษฐกิจและการเมืองในประเทศ และระหว่างประเทศ ตลอดจนพิจารณาสวัสดิภาพของประชาชนในด้านต่าง ๆ พระราชบัญญัติป้องกันภัยทางอากาศ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2487 พระราชบัญญัติสถาปนาป้องกันราชอาณาจักร พ.ศ. 2487 ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติสภาการสงคราม พ.ศ. 2487 กำหนดให้มีสภาป้องกันราชอาณาจักร โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการสงคราม ทั้งในทางทหาร เศรษฐกิจ และการเมืองในประเทศ ตลอดจนสวัสดิภาพของประชาชน พระราชบัญญัติกฤษฎีกาศึก (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2487 รวมทั้งกฎหมายที่ให้อำนาจรัฐ ในภาวะสงคราม หรือภาวะคับขัน เช่น พระราชบัญญัติมอบอำนาจให้รัฐบาลในภาวะ คับขัน พ.ศ. 2484 กำหนดให้รัฐบาลมีอำนาจประกาศกฤษฎีกาออกใช้เป็นกฎหมาย เพื่อปฏิบัติในภาวะคับขันได้กรณีการปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติบางอย่างเพื่อประโยชน์ แห่งความกลมเกลียวของชาติ การป้องกันและปราบปรามการจลาจล การรักษาสันพันธ์ มิตรกับต่างประเทศ การปฏิบัติเพื่อประโยชน์แก่การค้า การเดินการรบ การปฏิบัติเพื่อให้ มีเครื่องอุปโภค บริโภค การรักษาความปลอดภัยเกี่ยวกับการคมนาคมและการสื่อสาร รวมทั้งการรักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนและความปลอดภัย สาธารณะ พระราชบัญญัติควบคุมกิจการและจัดการกิจการหรือทรัพย์สินของคนต่างด้าว บางจำพวกในภาวะคับขัน พ.ศ. 2484 กำหนดให้จัดตั้งคณะกรรมการคณะหนึ่ง เพื่อเป็น องค์กรเพื่อดำเนินการควบคุมและจัดการกิจการ หรือทรัพย์สินของคนต่างด้าวบางจำ พวก เพื่อรักษาความมั่นคงสาธารณะ ความปลอดภัย และความสงบสุขของประชาชน หรือรักษาผลประโยชน์ของประเทศและของคนไทยโดยคณะกรรมการมีอำนาจพิจารณา ว่ากิจการหรือทรัพย์สินของคนต่างด้าวอันเป็นของคนของประเทศใด จำพวกใด หรือผู้ ใดจะควรถูกควบคุมและจัดการเพียงใด พระราชบัญญัติว่าด้วยชนศัตรูและทรัพย์สินของ ชนศัตรู พ.ศ. 2485 กำหนดห้ามมิให้ชนศัตรูมีอาวุธปืน วัตถุระเบิด เครื่องวิทยุ เครื่องใช้ในการสื่อสารหรือเครื่องอุปกรณ์สื่อสารลับใด ๆ ตลอดจนสัญญาณหรือแบบ รหัส ส่วนทรัพย์สินของชนศัตรูให้ปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมและจัดการ กิจการหรือทรัพย์สินของคนต่างด้าวบางจำพวกในภาวะคับขัน และพระราชบัญญัติว่า ด้วยชนศัตรูและทรัพย์สินของชนศัตรู (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2485 กำหนดให้ชนศัตรูที่

ละทิ้งทรัพย์สินหลบหนีไปนอกราชอาณาจักร ให้ทรัพย์สินของชนศัตรูนั้นตกเป็นของรัฐ พระราชบัญญัติกักคุมผู้เป็นภัยแก่ชาติในภาวะคับขัน พ.ศ. 2488 พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องอุปโภคบริโภค และของอื่น ๆ ในภาวะคับขัน พ.ศ. 2488 พระราชบัญญัติควบคุมยานพาหนะทางน้ำในภาวะคับขัน พ.ศ. 2488 กฎหมายที่เกี่ยวกับการทหารและความมั่นคงในส่วนที่เกี่ยวพันกับกิจการระหว่างประเทศ เช่น พระราชบัญญัติกำหนดวิธีปฏิบัติแก่บุคคลซึ่งเผยแพร่ข่าว อันเป็นการทำให้เสียสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศในภาวะสงคราม กับประเทศที่มีสนธิสัญญาทางไมตรีกับประเทศไทยในภาวะสงคราม พ.ศ. 2488 พระราชบัญญัติว่าด้วยการกักคุมตัวและการควบคุมการจัดกิจการ หรือทรัพย์สินของบุคคลที่เป็นศัตรูต่อสหประชาชาติ พ.ศ. 2488

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองได้มีการตรากฎหมายเพื่อวัตถุประสงค์ที่จะให้อภัยโทษแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องกับสงคราม และสร้างความสมานฉันท์ให้เกิดแก่ประชาชนในชาติ โดยกฎหมายดังกล่าวได้แก่ พระราชบัญญัติอนุมัติพระราชกำหนดนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำความผิดฐานกบฏและจลาจล พ.ศ. 2488 พ.ศ. 2488 ให้อภัยโทษแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการก่อความวุ่นวายที่ถนนเยาวราช พระราชบัญญัติยกโทษพลทหารที่ได้กระทำความผิดฐานหนีราชการ พ.ศ. 2489 พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการต่อต้านการดำเนินการสงครามของญี่ปุ่น พ.ศ. 2489 พระราชบัญญัติคืนยศบรรดาศักดิ์ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ และสิทธิในการรับเบี้ยหวัด บำเหน็จและบำนาญ พ.ศ. 2489 กำหนดให้คืนยศ บรรดาศักดิ์ เครื่องราชอิสริยาภรณ์และในการรับเบี้ยหวัด บำเหน็จและบำนาญแก่บุคคลบางจำพวกที่ต้องโทษทางการเมืองหรือเสียสิทธิเพราะการกระทำทางการเมือง พระราชบัญญัติคืนฐานะเดิมแก่ข้าราชการพลเรือน ทหารหรือตำรวจ ซึ่งกระทำการต่อต้านการดำเนินการสงครามของญี่ปุ่น พ.ศ. 2489 ข้าราชการเหล่านี้ได้รับนิรโทษกรรม หากลาออกหรือปลดออกจากราชการไปแล้วให้กระทรวงเข้าสังกัดรับบรรจุกลับเข้าเป็นข้าราชการ พระราชบัญญัติยกทัณฑ์ให้แก่ตำรวจที่ขาดหนีราชการ พ.ศ. 2489 เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีพระราชบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย ได้แก่ พระราชบัญญัติสำรวจและห้ามกักกันข่าว (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2489 พระราชบัญญัติอาชกรสงคราม พ.ศ. 2488 กำหนดให้นำตัวบุคคลที่เป็นอาชกรสงครามมาฟ้องศาลเพื่อลงโทษ

กลุ่มที่ 5 กฎหมายเกี่ยวกับการศึกษา

กฎหมายที่จัดอยู่ในกลุ่มการศึกษาในระหว่าง พ.ศ. 2475-2489 มีจำนวน 30 ฉบับ ซึ่งเป็นจำนวนมากเป็นอันดับที่เก้า เมื่อเทียบกับกฎหมายกลุ่มต่าง ๆ โดยได้ออกมาเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายทางการศึกษาของรัฐบาล ที่จะประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษาให้ทั่วทั้งกรุงเทพฯและหัวเมืองเพื่อให้ได้ปริมาณ ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ในส่วนการศึกษาชั้นสูง กำหนดนโยบายที่จะจัดตั้งมหาวิทยาลัยให้สามารถสอนชั้นปริญญาให้ทัดเทียมกับมหาวิทยาลัยในนานาประเทศ เพื่อผู้เรียนจะได้สำเร็จการศึกษาชั้นอุดมศึกษาได้ในบ้านเมืองของเราเอง รวมทั้งนโยบายที่จะอุปถัมภ์ศาสนา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการอบรมมนุษยธรรม

กฎหมายที่เกี่ยวกับการศึกษาชั้นอุดมศึกษา หรือมหาวิทยาลัย มีจำนวน 5 ฉบับ โดยที่สำคัญได้แก่ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2480 พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2486 พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ พ.ศ. 2486 พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. 2486 และพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. 2486

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2480 มีหลักการและเหตุผลในการจัดตั้งขึ้นเพื่อให้เป็นตลาดวิชา อำนวยการศึกษาวิชากฎหมาย วิชาเศรษฐศาสตร์ และวิชาการอื่น ๆ อันเกี่ยวแก่วิชาธรรมศาสตร์และการเมือง เป็นการส่งเสริมให้ข้าราชการและประชาชนมีที่สำหรับการศึกษาอย่างเพียงพอเปิดโอกาสให้เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยนี้โดยไม่จำกัดจำนวน ไม่จำกัดเพศและอายุ และในการก่อตั้งมหาวิทยาลัยนี้ ได้มีการเจรจาขอซื้อที่ดินจากกระทรวงกลาโหมบริเวณโรงทหารราบที่ 4 ตำบลท่าพระจันทร์ เป็นที่สร้างมหาวิทยาลัยตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินบริเวณโรงทหาร กองพันทหารราบที่ 4 ตำบลท่าพระจันทร์แก่มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง พ.ศ. 2477

สำหรับพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2486 ได้กำหนดให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นสถานศึกษาและค้นคว้าในศาสตร์ต่าง ๆ โดยมุ่งจะส่งเสริมวิชาชีพชั้นสูงและทุนบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติและแบ่งวิชาการสอนออกเป็น 6 คณะ คือ

คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ และคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ พ.ศ. 2486 กำหนดให้เป็นสถาบันที่มีหน้าที่จัดการศึกษาตรวจค้นและส่งเสริมด้านการแพทย-ศาสตร์ ทันตแพทยศาสตร์ เภสัชกรรมศาสตร์ สัตวแพทยศาสตร์ กับวิชาพยาบาล-ผดุงครรภ์และอนามัย และแบ่งวิชาการสอนออกเป็น 4 คณะ คือ คณะแพทยศาสตร์ และศิริราชพยาบาล คณะทันตแพทยศาสตร์ คณะเภสัชกรรมศาสตร์ และคณะสัตวแพทย-ศาสตร์ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. 2486 กำหนดให้มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ เป็นสถาบันที่มีหน้าที่จัดการศึกษา ค้นคว้า และส่งเสริมวิชาการเกษตร ศาสตร์ และสาขาวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับวิชาเกษตรศาสตร์ โดยยังไม่มีแบ่ง เป็นคณะ แต่ได้มีการจัดการสอนเพื่อให้ปริญญาในวิชาเกษตรกรรมและสัตวบาล วนศาสตร์ การประมง และสหกรณ์ และฉบับสุดท้ายได้แก่พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. 2486 กำหนดให้จัดตั้งมหาวิทยาลัยศิลปากรขึ้น เพื่อฟื้นฟูบำรุงศิลปกรรมของชาติ ให้เจริญรุ่งเรือง และเพาะศิลปินผู้ทรงวิทยาคุณให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น โดยยังไม่มี การแบ่งเป็นคณะ แต่จัดการสอนวิชาประติมากรรม จิตรกรรม ดุริยางคศิลป์ นาฏศิลป์ วิชาโบราณคดี และวิชาช่างศิลปอย่างอื่น

การศึกษาในระดับประถมศึกษา ได้มีการตราพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2478 และปี พ.ศ. 2483 ซึ่งกำหนดให้เด็กทุกคนที่มีอายุย่างเข้าปีที่ 8 ต้อง เรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาจนมีอายุย่างเข้าปีที่ 15 เว้นแต่มีความสอบไล่ได้ ประโยคประถมศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษาของกระทรวงธรรมการหรือหลักสูตรอื่น ที่รัฐมนตรีเห็นว่าเทียบเท่า และถ้าหากบิดามารดา หรือผู้ปกครองคนใดไม่ส่งเด็กเข้า เรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ผู้นั้นมีความผิด และพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้ยังได้แบ่ง โรงเรียนประถมศึกษาออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ โรงเรียนรัฐบาลซึ่งเป็นโรงเรียน ที่กระทรวงธรรมการตั้งขึ้นและใช้งบประมาณของกระทรวงธรรมการ โรงเรียน ประชาบาล เป็นโรงเรียนที่ประชาชนในตำบลหนึ่งหรือหลายตำบลตั้งขึ้นและดำรงด้วย ทรัพย์สินของตนเองและโรงเรียนที่นายอำเภอตั้งโดยใช้เงินของประชาชน หรือเงิน ช่วยจากงบประมาณกระทรวง หรือทั้งสองอย่าง โรงเรียนเทศบาล เป็นโรงเรียนที่ เทศบาลตั้งขึ้นหรือได้รับโอนมาใช้เงินรายได้ของเทศบาล และโรงเรียนราษฎร์

ในส่วนของโรงเรียนราษฎร์ ได้มีพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2488 ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์การตั้งโรงเรียนเอกชน ประเภทของโรงเรียน การควบคุมโรงเรียน การถอนใบอนุญาต เป็นต้น ส่วนที่เกี่ยวกับครู มีการตราพระราชบัญญัติครู พ.ศ. 2488 กำหนดให้มีสภาในกระทรวงศึกษา เรียกว่า ครูสภา มีสภาพเป็นนิติบุคคล มีอำนาจจัดหาผลประโยชน์ ควบคุมดูแลมารยาทและวินัยครู และในช่วงดังกล่าวสภาพบ้านเมืองอยู่ในภาวะคับขันเนื่องจากเป็นช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่สอง จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติผ่อนผันการปฏิบัติตามกฎหมายของโรงเรียนราษฎร์ในภาวะสงคราม พ.ศ. 2487 เพื่อให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการมีอำนาจผ่อนผันการปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยโรงเรียนราษฎร์ ซึ่งอาจผ่อนผันเฉพาะท้องที่ เฉพาะราย หรือเป็นการให้ความสะดวกตามควรแก่สถานการณ์

นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้ตราพระราชบัญญัติธรรมนูญคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 เพื่อปรับปรุงการปกครองคณะสงฆ์ใหม่ แก้ไขระเบียบการคณะสงฆ์ใหม่ให้เป็นไปด้วยดี เนื่องจากพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 ซึ่งถือเป็นหลักปกครองคณะสงฆ์ในเวลานั้น ยังไม่เหมาะสมกับหลักการปกครองบ้านเมืองหลายประการ และยังเพื่อส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้มั่นคงและเจริญสืบไป โดยสาระสำคัญในการปรับปรุงมีอยู่ 2 ประการ คือ

1. ปรับปรุงรูปการปกครองคณะสงฆ์ เข้าหารูปการปกครองในปัจจุบัน คือ มีสภาสงฆ์ และคณะสงฆ์
2. ไม่กล่าวถึงลัทธินิยมหรือลัทธินิกาย โดยมีความมุ่งหวังว่าในที่สุดคณะสงฆ์จะรวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

จากลักษณะเนื้อหาของกฎหมายที่เกี่ยวกับการศึกษาในช่วงนี้ จะเห็นได้ว่า รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาในระดับประถมศึกษาและระดับอุดมศึกษาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับประถมศึกษา เนื่องจากการศึกษาระดับนี้เป็นเงื่อนไขทางการเมืองที่สำคัญของคณะราษฎร ที่กำหนดขึ้นเพื่อสร้างประชาธิปไตยเต็มรูปแบบ ซึ่งกำหนดที่จะให้ยกเลิกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่สอง เมื่อราษฎรทั้งประเทศได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษาจำนวนเกินกว่าครึ่งหนึ่ง หรืออย่างช้าไม่เกิน 10 ปี นับแต่ประกาศใช้พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินฉบับชั่วคราว พ.ศ. 2475

เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2475 ดังนั้นลักษณะเนื้อหาของกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาในระหว่าง พ.ศ. 2475-2489 จึงมีพัฒนาการไปเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความต้องการของคณะราษฎรในการพัฒนาการปกครองในระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งความต้องการที่จะยกระดับการศึกษาของประเทศให้สูงขึ้นทัดเทียมกับนานาประเทศ

กลุ่มที่ 6 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชน และการยุติธรรม

กฎหมายที่จัดอยู่ในกลุ่มการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชน และการยุติธรรมในระหว่าง พ.ศ. 2475-2489 มีจำนวน 82 ฉบับ ซึ่งมีจำนวนมากเป็นอันดับที่หก เมื่อเทียบกับกฎหมายกลุ่มอื่น ๆ โดยกฎหมายดังกล่าวได้ออกมาเพื่อจัดระเบียบการพิจารณาพรรคคดีซึ่งจะต้องให้คำเนิการไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม กฎหมายที่สำคัญได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและความอาญา และกฎหมายเกี่ยวพระธรรมนูญศาลยุติธรรม รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบข้าราชการตุลาการ

กฎหมายดังกล่าวข้างต้น เริ่มเกิดขึ้นจากการปฏิรูประบบกฎหมายไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อให้กฎหมายไทยทันสมัยขึ้นตามแบบกฎหมายตะวันตก โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ประเทศตะวันตกยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขตแก่ประเทศไทย และในปี พ.ศ. 2446 พระองค์จึงให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการตรวจชำระและร่างประมวลกฎหมายฉบับแรกของไทย และประกาศใช้ใน รศ. 127 (พ.ศ. 2451) คือ กฎหมายลักษณะอาญา รศ. 127 พร้อมทั้งปรับปรุงกฎหมายอื่น ๆ ไปด้วย เช่น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญา รศ. 126 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง รศ. 127 และพระธรรมนูญศาลยุติธรรม รศ. 127 และโปรดเกล้าฯ ให้ยกร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และได้มีการปรับปรุงกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและความอาญา

กฎหมายลักษณะอาญา รศ.127 ได้กำหนดให้ยกเลิกกฎหมายเก่าของไทยที่ปนกันทั้งแพ่งและอาญา เช่น กฎหมายลักษณะโจร ลักษณะอาญาหลวง ลักษณะวิวาท พระราชกำหนดลักษณะข่มขืนล่วงประเวณี เป็นต้น พร้อมทั้งบัญญัติไว้ด้วยว่ากฎหมายอื่น ๆ ที่บัญญัติว่าต้องมีโทษหรือยกเว้นโทษก็ให้ใช้กฎหมายลักษณะอาญาแทน อีกทั้งได้ยกเลิกกฎหมายอื่นที่ขัดกับกฎหมายลักษณะอาญาด้วย นับแต่นั้นมาการจะพิจารณาว่าสิ่งใดเป็นกฎหมายอาญาต้องขึ้นศาลอาญา การใช้วิธีพิจารณาอาญาก็ชัดเจนขึ้น เพราะอาศัยกฎหมายลักษณะอาญา รศ.127 เป็นหลักและมีความหมายในตัวว่าคดีความอื่น ๆ ทุกประการที่มีโทษคืออาญาที่ต้องใช้กฎหมายอาญาบังคับ ก็ถือเป็นความแพ่ง ต้องขึ้นศาลส่วนแพ่งและใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งบังคับ

ต่อมา ได้มีการตราพระราชบัญญัติ แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายลักษณะอาชญา จำนวน 4 ฉบับ ในปี พ.ศ.2475, พ.ศ. 2476 และในปี พ.ศ. 2477 (จำนวน 2 ฉบับ) โดยมีหลักการสำคัญ คือ ต้องการยกเลิกวิธีการลงโทษประหารชีวิตโดยวิธีการตัดศีรษะมาเป็นวิธียิงเสียชีวิตด้วยปืนเนื่องจากเห็นว่า การตัดศีรษะเป็นสิ่งที่น่าสยดสยองบางครั้งเป็นการทรมานอย่างน่าเวทนา อีกทั้งค่าใช้จ่ายในการว่าจ้างเพชรฆาตและการเตรียมงานแต่ละครั้งก็สูงมาก นอกจากนี้ยังมีการกำหนดว่าถ้าจะลงโทษประหารชีวิตแก่ผู้ใด ท่านให้เอาตัวไปประหารชีวิต ณ ตำบลและเวลาที่พนักงานผู้ที่มีหน้าที่ในการนั้นจะเห็นสมควร แต่ห้ามมิให้เอาตัวไปประหารชีวิตภายในกำหนด 60 วัน นับแต่วันที่คำพิพากษาถึงที่สุด

ในปี พ.ศ. 2477 ได้มีการตรากฎหมายในกลุ่มนี้หลายฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 5 และบรรพ 6 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2477 ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับครอบครัว และมรดก พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่งและอาญา ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดขั้นตอนและวิธีการในการดำเนินการพิจารณาคดีแพ่งและอาญาของศาลยุติธรรม เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่กรณีทุกฝ่าย รวมทั้งกฎหมายเกี่ยวกับศาลยุติธรรม คือ พระราชบัญญัติพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2477 ซึ่งกำหนดให้ศาลยุติธรรมมี 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา(ศาลสูงสุด) และกำหนดขอบเขตอำนาจศาลต่าง ๆ ไว้อย่างชัดเจน รวมทั้งองค์คณะผู้พิพากษาในแต่ละศาลเพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์และ

ยุติธรรม

นอกจากนี้ ยังมีการตรากฎหมายเกี่ยวกับบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ที่มีบทบาทในกระบวนการยุติธรรมไว้ด้วย ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจ หนายความ พนักงานอัยการ กรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งเป็นพนักงานสอบสวนได้มีการตราพระราชบัญญัติการเปรียบเทียบคดีอาญา พ.ศ. 2481 กำหนดให้พนักงานสอบสวนผู้ที่มีอำนาจทำการสอบสวนคดีนั้น มีอำนาจเปรียบเทียบคดีได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 38 ในคดีลหุโทษ หรือคดีที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกิน 200 บาท

ในส่วนของหนายความ ซึ่งเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม ได้มีการตราพระราชบัญญัติหนายความ 3 ฉบับในปี พ.ศ. 2477 กำหนดให้แบ่งหนายความออกเป็น 2 ชั้น ได้แก่ หนายความชั้น 1 มีสิทธิว่าความในศาลทั่วราชอาณาจักร และหนายความชั้น 2 มีสิทธิว่าความได้เฉพาะจังหวัดที่ระบุไว้ในใบอนุญาต และมีการจัดตั้งคณะกรรมการคณะหนึ่งขึ้นเพื่อควบคุมความประพฤติของหนายความให้เป็นไปตามมติของคณะกรรมการเนติบัณฑิตยสภา หากหนายความคนใดประพฤติตนไม่เหมาะสมก็จะถูกลงโทษ หรือลบชื่อออกจากทะเบียน

สำหรับพนักงานอัยการ ได้มีการตราพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2478 กำหนดให้มีพนักงานอัยการไว้เป็นหนายความของแผ่นดินประจำศาลชั้นต้นทุกศาลตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม โดยสังกัดกรมอัยการ และพระราชบัญญัติพนักงานอัยการ พ.ศ. 2479 กำหนดให้คดีแพ่งและคดีอาญาที่เจ้าพนักงานถูกฟ้องในเรื่องที่ได้กระทำไปตามหน้าที่ หรือคดีแพ่งและคดีอาญาที่ราษฎรถูกฟ้อง ในเรื่องที่ได้กระทำตามคำสั่งของเจ้าพนักงานซึ่งสั่งโดยชอบด้วยกฎหมาย จะให้พนักงานอัยการรับแก้ต่างคดีก็ได้

รวมทั้งมีพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ซึ่งกำหนดประเภทหรือชั้นของเรือนจำเพื่อให้เหมาะสมกับประเภท ชั้น เพศของผู้ต้องขัง หรือความประสงค์ในการอบรมผู้ต้องขัง และมีการกำหนดการทำงาน การศึกษาอบรม การดูแลอนามัยและสุขภาพิบาลของผู้ต้องขังที่ป่วยเจ็บและหญิงมีครรภ์ มีการกำหนดระเบียบวินัย ข้อบังคับของเรือนจำ เพื่อให้นักโทษที่มีความประพฤติดี หรือมีความก้าวหน้าในการศึกษา ทำงานได้ผลดี หรือทำการชอบแก่ราชการได้มีโอกาสเลื่อนชั้น หรือได้รับความชอบในด้านต่าง ๆ

กลุ่มที่ 7 กฎหมายเกี่ยวกับการเกษตรกรรมและการประกอบอาชีพ

กฎหมายเกี่ยวกับการเกษตรกรรมและการประกอบอาชีพในระหว่าง พ.ศ. 2475-2489 มีจำนวนทั้งสิ้น 44 ฉบับ ซึ่งมีจำนวนมากเป็นอันดับที่แปด เมื่อเทียบกับกฎหมายในกลุ่มอื่น ๆ และกฎหมายเกี่ยวกับการเกษตรกรรม มีด้วยกันหลายฉบับที่สำคัญ ได้แก่ พระราชบัญญัติว่าด้วยการยึดทรัพย์สินของกสิกร พ.ศ. 2475 เพื่อคุ้มครองกสิกร ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ โดยกฎหมายฉบับนี้จำกัดการยึดทรัพย์สินของกสิกรที่เป็นลูกหนี้ โดยห้ามเข้าหนี้ยึดทรัพย์สินที่สำคัญต่อการประกอบอาชีพกสิกร เช่น พืชที่จะใช้ปลูกพืชผลสำหรับเลี้ยงตัวและครอบครัว รวมทั้งเครื่องมือต่าง ๆ พระราชบัญญัติธนาคารเพื่อการสหกรณ์ พ.ศ. 2486 กำหนดให้ตั้งธนาคารเพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางแห่งการเงินสหกรณ์ พระราชบัญญัติสหกรณ์ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2477 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ช่วยเหลือกสิกรโดยตรง คือ สหกรณ์ให้กู้เงิน พระราชบัญญัติจัดตั้งสหกรณ์นิคม พ.ศ. 2483 เพื่อจัดให้มีการร่วมกันในการสร้างผลผลิต เช่น ร่วมมือกันในทางใช้เครื่องมือ ในทางเทคนิค เป็นต้น ความร่วมกันในการจำหน่าย การซื้อของอุปโภคบริโภค เพราะรัฐบาลเห็นว่า ถ้าหลายคนร่วมกำลังกันย่อมดีกว่าทำคนเดียว พระราชบัญญัติควบคุมจำกัดขาย พ.ศ. 2477 เพื่อต้องการควบคุมการปลูก การทำยาง การซื้อขายยาง การส่งยางเข้ามา หรือส่งออกนอกราชอาณาจักร เนื่องจากประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีในโครงการจำกัดการปลูก การทำและการจำหน่ายยางกับบางประเทศ ซึ่งมีการปลูกและทำยาง พระราชบัญญัติควบคุมการใช้อุจจาระเป็นปุ๋ย พ.ศ. 2480 กำหนดให้บุคคลใดที่จะใช้อุจจาระเป็นปุ๋ยหรือขาย หรือจำหน่ายอุจจาระเพื่อใช้เป็นปุ๋ยจะต้องได้รับอนุญาตก่อน มีการกำหนดเงื่อนไขการใช้ ขาย จำหน่ายว่าจะต้องดำเนินการโดยถูกสุขลักษณะ ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยของประชาชน พระราชบัญญัติบำรุงพืช พ.ศ. 2483 กำหนดให้มีการกำหนดเขตควบคุมการเพาะปลูกพืช ว่าเขตใดควรจะปลูกพืชชนิดใด เพื่อเป็นการส่งเสริมการปลูกพืชของกสิกรให้ได้ผลดียิ่งขึ้น พระราชบัญญัติคันทนาและคานา พ.ศ. 2484 ได้กำหนดให้เจ้าของนาต้องจัดทำคันทนาและคานาตามลักษณะที่กฎหมายกำหนดไว้ และต้องทำการซ่อมแซมคันทนาและคานาเมื่อชำรุด เพื่อส่งเสริมการทำนาซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนไทย นอกจากนี้การเลี้ยงสัตว์ก็เป็นอาชีพที่ควบคู่กับการทำนามาโดยตลอด รัฐบาลจึง

ความสำคัญของการปรับปรุงและบำรุงพันธุ์สัตว์ จึงได้ตราพระราชบัญญัติบำรุงและรักษาพันธุ์ปศุสัตว์และสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2479 กำหนดมาตรการเพื่อบำรุงและรักษาพันธุ์ปศุสัตว์และสัตว์พาหนะให้ดียิ่งขึ้น โดยการห้ามตอนสัตว์ที่มีขนาดสงวนพันธุ์ ห้ามส่งสัตว์ตัวเมียที่มีขนาดสงวนพันธุ์ออกนอกประเทศโดยไม่ได้รับอนุญาต ห้ามออกอาชญาบัตรอนุญาตให้ฆ่าสัตว์ตัวเมีย ในขณะที่เดียวกันก็ให้ตอนสัตว์ที่มีขนาดเล็กกว่าขนาดสงวนพันธุ์ เพื่อมิให้สัตว์พันธุ์ที่ไม่ดีมีการขยายพันธุ์ต่อไป พระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2484 กำหนดลักษณะของอาหารสัตว์ที่ไม่บริสุทธิ์ อาหารสัตว์ปลอมและอาหารสัตว์ที่ห้ามนำเข้าในราชอาณาจักร พระราชบัญญัติการสวนครัวและการเลี้ยงสัตว์ เพื่อประโยชน์แห่งครอบครัว พ.ศ. 2482 กำหนดให้เข้าบ้านมีหน้าที่ทำสวนครัวและเลี้ยงสัตว์บนที่ดินที่ตนเองอาศัย โดยมีการตั้งคณะกรรมการจังหวัดและอำเภอขึ้นมาเพื่อกำหนดชนิดของผัก พืชผลและสัตว์

สำหรับกฎหมายเกี่ยวกับปัจจัยการผลิตพื้นฐานของเกษตรกรรม ซึ่งได้แก่น้ำและที่ดิน รัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติการชลประทานราษฎร์ พ.ศ. 2482 กำหนดให้การทำชลประทานส่วนบุคคลจะต้องขอ และได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่เสียก่อน การชลประทานราษฎร์ให้ทำตามความต้องการของราษฎรส่วนมาก ที่จะได้รับประโยชน์จากการชลประทานนั้น และการทำการชลประทานส่วนการจำเป็นต้องยื่นคำขอสัมปทานต่อกระทรวงเกษตรธิการ และเมื่อได้รับสัมปทานแล้วจึงจะทำได้ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แก่การแบ่งปันน้ำในยามขาดแคลนหรือความปลอดภัยหรือความผาสุกของประชาชน และพระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ. 2485 ซึ่งกำหนดให้รัฐบาลมีอำนาจจัดตั้งนิคมในลักษณะและรูปแบบใด ๆ เพื่อให้ประชาชนได้มีที่ตั้งเคหะสถานและมีการประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่ง ในเขตที่ดินที่ได้หวงห้ามไว้ตามกฎหมาย ว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

ส่วนกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของคนไทยนั้นเนื่องจากในช่วงดังกล่าว เศรษฐกิจของประเทศตกต่ำ การเงินฝืดเคือง สินค้าเกษตรมีราคาตกต่ำเกษตรกรได้รับความยากแค้นกรรมกรที่ว่างงานมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทำให้บ้านเมืองจนลง นอกจากรัฐบาลจะได้แก้ไขโดยการลดภาษีอากร คุ้มครองทรัพย์สินของกสิกรที่จะต้องถูกยึดควบคุมมิให้มีการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราแล้ว รัฐบาลยังได้ตราพระราชบัญญัติว่าด้วย

สำนักงานจัดหางาน พ.ศ. 2475 ซึ่งกำหนดให้มีการควบคุมสำนักงานจัดหางานให้ประกอบกิจการอย่างถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนด และควบคุมการรับสินจ้างมิให้เกิดอัตราที่กำหนดไว้ โดยวัตถุประสงค์ของกฎหมายฉบับนี้ต้องการคุ้มครองและรักษาผลประโยชน์ของพวกรวมกรโดยตรง พระราชบัญญัติจัดหางานให้ผู้ไร้อาชีพ พ.ศ. 2484 กำหนดให้ชายไทยที่บรรลุนิติภาวะทุกคนต้องมีอาชีพหรือรายได้ โดยให้ข้าหลวงประจำจังหวัดหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย มีอำนาจจัดหางานให้โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและความสามารถเพื่อให้ผู้ที่มีได้มีอาชีพหรือรายได้สามารถเลี้ยงตน และครอบครัวได้ด้วยดี พระราชบัญญัติช่วยอาชีพและวิชาชีพ พ.ศ. 2484 กำหนดให้สงวนอาชีพและวิชาชีพบางประเภท เป็นอาชีพสงวนสำหรับคนไทยเท่านั้น พระราชบัญญัติสอบสวนภาวะกรรมกร พ.ศ. 2479 กำหนดให้จัดตั้งคณะกรรมการสอบสวนภาวะกรรมกรขึ้นเพื่อทำหน้าที่สอบสวนในเรื่อง การครองชีพ การอนามัยและสุขาภิบาล และภาวะอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของกรรมกร นอกจากนี้ยังมีพระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิการประมงในเขตการประมงไทย พ.ศ. 2482 โดยกำหนดห้ามมิให้ออกใบอนุญาตทำการประมงในเขตการประมงไทยให้แก่คนต่างด้าว หรือเรือที่มีสัญชาติต่างประเทศหรือเรือสยามที่มีคนประจำเรือไม่ว่าอยู่ในฐานะใดเป็นคนต่างด้าว

กลุ่มที่ 8 กฎหมายเกี่ยวกับเศรษฐกิจ พาณิชยกรรม และอุตสาหกรรม

กฎหมายเกี่ยวกับเศรษฐกิจ พาณิชยกรรมและอุตสาหกรรมในระหว่างปี พ.ศ. 2475-2489 มีจำนวนทั้งสิ้น 52 ฉบับ ซึ่งมีจำนวนมากเป็นอันดับที่เจ็ด เมื่อเทียบกับกฎหมายกลุ่มอื่น ๆ สภาพเศรษฐกิจภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ปัจจัยการผลิตของสังคมไทยตกอยู่ในมือของเจ้าของที่ดิน ส่วนพ่อค้าตะวันตกเป็นผู้ควบคุมกิจการธนาคารพาณิชย์ กิจการเดินเรือ การส่งสินค้าเข้า-ออก ป่าไม้เหมืองแร่ ฯลฯ ชนชั้นศักดินาที่เป็นเจ้าของที่ดินจะผูกขาดอุตสาหกรรมปูนซีเมนต์ และมีส่วนร่วมในกิจการธนาคาร โรงสีข้าว และธุรกิจการค้าบางประเภท ส่วนพ่อค้าชาวจีนก็ดำเนินการด้านโรงสี การเดินเรือ เหมืองแร่ และการค้าขนาดย่อมเกือบทั้งหมด ดังนั้น จะเห็นได้ว่าเศรษฐกิจของไทยส่วนใหญ่ในเวลานั้น ถูกครอบงำโดยชาวต่างชาติ

แต่ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง การดำเนินกิจการของบริษัทการค้ากับประเทศตะวันตกต้องหยุดชะงักลงเพราะภาวะสงคราม กิจการเหล่านี้ส่วนหนึ่งรัฐบาลไทยรับมาดำเนินการเอง บางส่วนก็ต้องปิดกิจการไปจนถึงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง กฎหมายที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ พาณิชยกรรม และอุตสาหกรรมในระหว่าง พ.ศ. 2475-2489 ยังมีค่อนข้างน้อย ส่วนหนึ่งเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจอันเป็นผลจากสงคราม เช่น พระราชบัญญัติควบคุมการส่งออกป่านอกและการนำเข้ามาในราชอาณาจักร ซึ่งสินค้าบางอย่าง พ.ศ. 2482 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2487 พระราชบัญญัติป้องกันการค้ากำไรเกินควร พ.ศ. 2480 ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2483 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2484 เพื่อจัดตั้งคณะกรรมการป้องกันการการค้ากำไรเกินควรขึ้นมาในส่วนกลาง และในส่วนภูมิภาค และให้คณะกรรมการดังกล่าวมีอำนาจระบุชื่อ หรือประเภทสิ่งของที่จำเป็นต่อประชาชนเพื่อมิให้ทำการค้ากำไรเกินควร พระราชบัญญัติควบคุมการอุตสาหกรรมกระดาดและการค้ากระดาด พ.ศ. 2485 พระราชบัญญัติการค้าข้าว พ.ศ. 2489 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2489 พระราชบัญญัติสำรวจและห้ามกักกันข้าว พ.ศ. 2489 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2489

ต่อมาภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ชาวจีนเริ่มเข้ามามีบทบาทแทนชาติตะวันตก ซึ่งได้ลดบทบาทลงในช่วงสงครามโดยธนาคารของอังกฤษและฝรั่งเศสที่เคยให้บริการทางด้านการค้าระหว่างประเทศ และการค้าเงินตราต่างประเทศต้องปิดกิจการลงและในช่วงนี้รัฐบาล จึงได้อนุญาตให้มีการจัดตั้งธนาคารพาณิชย์ของเอกชนขึ้นภายในประเทศหลายแห่ง ได้แก่ ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารกรุงศรีอยุธยา ธนาคารไทยพาณิชย์ ฯลฯ กิจการธนาคารพาณิชย์ของคนไทยทำให้เศรษฐกิจพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว เพราะธนาคารเป็นแหล่งระดมทุนที่สำคัญ รัฐบาลจึงได้ตรากฎหมายเกี่ยวกับธนาคารออกมาหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติควบคุมการธนาคาร พ.ศ. 2480 กำหนดให้การกระทำกิจการธนาคารต้องได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง และจะต้องมอบหลักประกันแก่รัฐบาลโดยธนาคารที่มีทุนน้อยกว่าสามแสนบาท จะต้องมีหลักประกันห้าหมื่นบาท ทุนน้อยกว่าสี่แสนบาท ต้องมีหลักประกันเจ็ดหมื่นห้าพันบาท ทุนตั้งแต่สี่แสนบาทขึ้นไป ต้องมีหลักประกันหนึ่งแสนบาท และกำหนดมิให้ธนาคารกระทำการบางอย่าง ซึ่งอาจกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของประเทศ

พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2488 เพื่อใช้เป็นกฎหมายควบคุมกิจการของธนาคารพาณิชย์ พระราชบัญญัติธนาคารออมสิน พ.ศ. 2489 เพื่อส่งเสริมสวัสดิภาพแห่งสังคมในทางทรัพย์สินของประชาชน พระราชบัญญัติธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2485 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2487 กำหนดให้มีคณะกรรมการประกอบด้วยผู้ว่าการ รองผู้ว่าการ และกรรมการอีกไม่น้อยกว่า 5 นาย เป็นผู้ควบคุมดูแลกิจการทั่วไปของธนาคารแห่งประเทศไทย

ในส่วนที่เกี่ยวกับพาณิชย์กรรม ได้ตราพระราชบัญญัติทะเบียนพาณิชย์ พ.ศ. 2479 กำหนดให้กิจการประเภทการซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้เช่า การหักถกรม หรืออุตสาหกรรม การเป็นนายหน้า หรือตัวแทนค้าต่าง การรับขนทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ การขายทอดตลาด การแลกเปลี่ยนเงินตรา การให้กู้ยืมเงิน การธนาคาร การเครดิตฟองซิเอร์ หรือโพงก๊วน และการรับประกันภัย เป็นพาณิชย์กิจที่จะต้องจดทะเบียนพาณิชย์ โดยมีการจัดตั้งสำนักงานกลางทะเบียนพาณิชย์เพื่อรับจดทะเบียนในจังหวัดพระนครและธนบุรี ส่วนจังหวัดอื่น ๆ ให้จดทะเบียนที่สำนักงานทะเบียนพาณิชย์

กฎหมายเกี่ยวกับอุตสาหกรรม ได้แก่ พระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2478 พระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2482 และพระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2484 ซึ่งกำหนดให้การดำเนินกิจการโรงแรมจะต้องได้รับใบอนุญาต และจดทะเบียนโดยถูกต้อง โดยการพิจารณาจะต้องคำนึงถึงความมั่นคง ความสะอาด ช้องอากาศและสถานที่ไม่ขัดกับอนามัย พระราชบัญญัติควบคุมแร่ดีบุก พ.ศ. 2479 เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามโครงการควบคุมแร่ดีบุกระหว่างประเทศ ซึ่งรัฐบาลไทยได้ตกลงเข้าร่วมเป็นภาคี โดยกำหนดให้การขุดหาแร่ การขายแร่ หรือส่งออกนอกราชอาณาจักร จะต้องมิใบสุทธิแร่หรือใบอนุญาตขุดหาแร่ชั่วคราว

กลุ่มที่ 9 กฎหมายเกี่ยวกับการสาธารณสุข

กฎหมายเกี่ยวกับการสาธารณสุขของไทยในระหว่างปี พ.ศ. 2475-2489 มีจำนวน 23 ฉบับ ซึ่งมีจำนวนมากเป็นอันดับที่สิบ เมื่อเทียบกับกฎหมายกลุ่มอื่น ๆ โดยในเรื่องการสาธารณสุข รัฐบาลได้พยายามขยายการบำบัดโรคและการอนามัยให้แพร่หลายยิ่งขึ้นในท้องที่ต่าง ๆ เพื่อให้ราษฎรได้รับการบริการโดยสะดวกและรวดเร็ว มีการควบคุมโรคติดต่อที่สำคัญ เช่น โรคไข้จับสั่น โรคเรื้อน วัณโรค ฯลฯ โดยการตราพระราชบัญญัติโรคติดต่อ 3 ฉบับ คือ ฉบับ พ.ศ. 2477, ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2479 และฉบับที่ 3 พ.ศ. 2482 กำหนดให้รวบรวมระเบียบการควบคุมโรคติดต่อที่กระจัดกระจายอยู่ในกฎหมายหลายฉบับให้มาอยู่ในกฎหมายฉบับเดียวกัน เพื่อสะดวกในการบังคับใช้ และกฎหมายที่เกี่ยวกับโรคติดต่อได้ตราพระราชบัญญัติโรคเรื้อน พ.ศ. 2486 เพื่อจัดตั้งสถานโรคเรื้อนขึ้นหลายแห่ง ได้แก่ นิคมโรคเรื้อน โรงพยาบาลโรคเรื้อนทั้งของรัฐบาลหรือเทศบาล และหมู่บ้านโรคเรื้อน หรือสถานที่อื่น ๆ ซึ่งข้าหลวงประจำจังหวัดได้ประกาศกำหนดให้เป็นที่อยู่รวมของบุคคลเป็นโรคเรื้อน นอกจากนี้ยังมีการกำหนดมาตรการในการแจ้งความ การป้องกันและควบคุมโรคกรณีมีบุคคลแสดงอาการของโรคเรื้อนขึ้น พระราชบัญญัติไข้จับสั่น พ.ศ. 2485 กำหนดให้มีการประกาศเขตควบคุมโรค การป้องกันและควบคุมโรคไข้จับสั่น

ในด้านการแก้ไขลักษณะสุขาภิบาล ได้มีการตราพระราชบัญญัติสาธารณสุข 3 ฉบับ คือ ฉบับ พ.ศ. 2477, ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2482 และ พ.ศ. 2484 ซึ่งกำหนดให้มีการตรวจดูแลและรับผิดชอบในการดำเนินการสาธารณสุขในจังหวัด หรือเทศบาล ในส่วนที่เกี่ยวกับขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล การค้าซึ่งเป็นที่รังเกียจหรืออาจเป็นอันตรายแก่สุขภาพ สถานที่ผิดสุขลักษณะ ส้วม เหตุรำคาญ น้ำ ตลาดเอกชน เพื่อให้ถูกสุขลักษณะตามระเบียบและมาตรการที่กฎหมายกำหนดไว้รวมทั้งตราพระราชบัญญัติควบคุมเชื้อโรคและพิษที่มาจากสัตว์ซึ่งเป็นภัย พ.ศ. 2475 ที่กำหนดให้มีการควบคุมการนำเข้า การจำหน่าย การมีไว้ในครอบครอง การเพาะปลูก การประดิษฐ์และการใช้ซึ่งสิ่งที่เป็นพิษเกิดจากเชื้อจุลินทรีย์ พิษที่มาจากสัตว์ เชื้อราที่เป็นพิษ การทำวัคซีนและซีรัมเพื่อความปลอดภัยของประชาชน

นอกจากนี้ยังมีการตรากฎหมายขึ้นเพื่อควบคุมบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการรักษาพยาบาล ได้แก่ พระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2479 และอีก 2 ฉบับในปี พ.ศ. 2480 และ พ.ศ. 2483 กำหนดให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการควบคุมการประกอบโรคศิลปะขึ้นมาคณะหนึ่ง เพื่อควบคุมกิจการอันเกี่ยวแก่การบำบัดโรคของมนุษย์ โดยกำหนดหลักเกณฑ์การขึ้นทะเบียน การออกใบอนุญาต การกำหนดข้อจำกัด เงื่อนไขในการประกอบโรคศิลปะและมารยาทในวิชาชีพ การพักและเพิกถอนใบอนุญาต ทั้งนี้โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้มาตรฐานการประกอบโรคศิลปะดียิ่งขึ้น เพื่อสวัสดิภาพของประชาชน และมีการตราพระราชบัญญัติควบคุมสถาน 2 ฉบับ ในปี พ.ศ. 2484 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2485 เพื่อควบคุมสถานพยาบาลให้มีความปลอดภัยแก่ประชาชนโดยกำหนดให้ผู้ที่จะดำเนินการสถานพยาบาลจะต้องปฏิบัติตามระเบียบ กฎหมายเกี่ยวกับมาตรฐานสุขลักษณะของสถานพยาบาล และจะต้องได้รับอนุญาตให้เป็นผู้ประกอบการเสียก่อนจึงจะดำเนินการได้ รวมทั้งมีพระราชบัญญัติควบคุมการขายยา 3 ฉบับ ในปี พ.ศ. 2479, ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2481 และฉบับที่ 3 2484 เพื่อวางระเบียบการขอและการออกใบอนุญาตการขายยาทั่วไป ยาอันตราย ออานาจรวงสถานที่ขายยาและยาที่ขายโดยฝ่าฝืนกฎหมายและการพักใบอนุญาต

ในส่วนที่เกี่ยวกับโรคระบาดสัตว์มีพระราชบัญญัติโรคระบาดปศุสัตว์และสัตว์พาหนะ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2478 กำหนดให้มีการกำหนดขอบเขตกรณีมีโรคระบาดปศุสัตว์และสัตว์พาหนะเกิดขึ้น หรือสงสัยว่าจะมีโรคระบาดเกิดขึ้น รวมทั้งกรณีปกติเพื่อความสะดวกในการจัดการป้องกันโรคระบาดดังกล่าว

กลุ่มที่ 10 กฎหมายเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กฎหมายเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมของไทยในระหว่าง พ.ศ. 2475-2489 มีจำนวน 6 ฉบับ ซึ่งเป็นจำนวนที่น้อยที่สุด เมื่อเทียบกับกฎหมายกลุ่มอื่น ๆ โดยเป็นกฎหมายเกี่ยวกับโบราณสถานและโบราณวัตถุ 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยโบราณสถาน ศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ และการพิพิธภัณฑ์แห่งชาติ พ.ศ. 2477 เพื่อรวบรวมกฎหมายและข้อบังคับเกี่ยวกับการรักษา การจัดการโบราณสถาน

ศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และพระราชบัญญัติในเรื่องเดียวกันฉบับที่ 2 ปี พ.ศ. 2486 ซึ่งกำหนดให้มีการจัดตั้งเงินทุนกองกลาง สำหรับพิพิธภัณฑสถานแต่ละแห่ง เพื่อให้จ่ายในทางที่เป็นประโยชน์แก่พิพิธภัณฑสถานนั้น รวมทั้งใช้เป็นเงินตอบแทนให้แก่ผู้แจ้งสถานที่ของ โบราณสถานและโบราณวัตถุซึ่งไม่มีเจ้าของ

มีกฎหมายเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติอีก 2 ฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองและสงวนป่า พ.ศ. 2481 กำหนดให้มีการแบ่งป่าออกเป็น 2 ประเภท คือ ป่าคุ้มครองซึ่งบุคคลใดจะยึดถือ จับจอง ก่อสร้างหรือแผ้วผาง เผาป่าไม่ได้ และป่าสงวนซึ่งถ้าผู้ใดจะทำไม้หรือเก็บของป่าในป่าสงวนจะต้องได้รับอนุญาตก่อนและพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 ซึ่งกำหนดมาตรการในการทำไม้และเก็บหาของป่า โดยไม้หวงห้ามจะไม่อนุญาตให้ทำไม้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากผู้มีอำนาจเสียก่อน มีการควบคุมการแปรรูปไม้ การแผ้วผางป่า และมีการกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมในการขอใบอนุญาตดำเนินการเกี่ยวป่าไม้ด้วย

นอกจากนี้ยังมีกฎหมายในกลุ่มอื่นอีกที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมด้วย ได้แก่ พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2482 โดยเหตุผลของตรากฎหมายฉบับนี้ก็สืบเนื่องจากการปรับเปลี่ยนโครงสร้างระบบเศรษฐกิจ ทำให้กิจการอุตสาหกรรมได้เริ่มขยายตัวมากขึ้นภายใต้ระบบทุนนิยม และกิจการอุตสาหกรรมเหล่านี้ได้สร้างผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมมากเป็นลำดับ รัฐบาลจึงได้ตราพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2482 ขึ้นเพื่อให้อำนาจควบคุมการประกอบกิจการอุตสาหกรรม ที่กำลังขยายตัวอย่างรวดเร็วภายใต้การส่งเสริมเศรษฐกิจ ในขณะที่เดียวกันก็รักษาความปลอดภัย ความผาสุก และอนามัยของประชาชนด้วย

จากลักษณะเนื้อหาของกฎหมายในช่วงนี้แล้ว จะเห็นได้ว่ารัฐบาลยังให้ความสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติน้อย ทั้งนี้เนื่องจากในช่วงดังกล่าวประเทศยังมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ในขณะที่ประชาชนของประเทศยังมีจำนวนน้อย ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายจึงยังมีน้อยเช่นกัน แต่ในด้านสิ่งแวดล้อม รัฐบาลเริ่มให้ความสำคัญอยู่บ้างแต่ก็ยังอยู่ในระดับที่ค่อนข้างต่ำ เนื่องจากเป็นช่วงแรกที่กิจการอุตสาหกรรมเริ่มขยายตัว

กลุ่มที่ 11 กฎหมายเทคนิคและอื่น ๆ

กฎหมายเทคนิคและอื่น ๆ ในระหว่างปี พ.ศ. 2475-2489 มีจำนวน 159 ฉบับ และเป็นจำนวนที่มากเป็นอันดับที่สี่ เมื่อเทียบกับกฎหมายกลุ่มอื่น ๆ กฎหมายในกลุ่มนี้เป็นกฎหมายที่ไม่อาจจัดเข้าอยู่ในกลุ่มของกฎหมายต่าง ๆ ทั้ง 10 กลุ่มที่กล่าวมาแล้วได้โดยกฎหมายเทคนิคตราออกมาใช้เนื่องจากความจำเป็นของสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงของสังคม เช่นเดิมเราเคยใช้เกวียนเมื่อพัฒนาวิทยาการจนมีพาหนะที่มีความเร็วสูง เช่นรถยนต์ เราก็จำเป็นต้องตั้งกฎเกณฑ์ขึ้นมาใหม่สำหรับใช้กับรถยนต์แทนกฎเกณฑ์ที่เป็นธรรมเนียมปฏิบัติในการใช้เกวียน สังคมไม่อาจจะรอการก่อตัวของจารีตประเพณีได้ เพราะอันตรายเกิดขึ้นตลอดเวลาและการสูญเสียสูงกว่าแต่ก่อนมาก ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องบัญญัติกฎหมายขึ้นมาใหม่โดยทันที กระบวนการนิติบัญญัติของกฎหมายเทคนิคนี้จึงต้องอาศัยกฎเกณฑ์ที่เกิดขึ้น โดยเจตจำนงของมนุษย์ตามความมุ่งหมายบางประการหรืออาจเรียกว่าเหตุผลเทคนิค(Technical Reason)⁸ และกฎหมายเทคนิคในช่วงนี้ ได้แก่ พระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับรถยนต์ วิทยุสื่อสาร การจราจรทางบก ล้อเลื่อน เป็นต้น รวมทั้งกฎหมายอื่น ๆ เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2476 พระราชบัญญัติพระราชทานวิสุงคามสีมา พ.ศ. 2477 เพื่อกำหนดให้พระราชทานวิสุงคามสีมาแก่วัดต่าง ๆ ที่สมควรจะได้รับเพื่ออุโบสถสังฆกรรมในทางพระพุทธศาสนาสืบไป พระราชบัญญัติโรงรับจำนำ พ.ศ. 2480 กำหนดหลักเกณฑ์การตั้งโรงรับจำนำว่าผู้ตั้งต้องมีคุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนด และจะต้องได้รับใบอนุญาตจากเจ้าพนักงานออกใบอนุญาต รวมทั้งการกำหนดอัตราดอกเบี้ย หรือกำไรเอาไว้ด้วย นอกจากนี้ยังมีพระราชบัญญัติบำรุงวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2483 พระราชบัญญัติปฏิทิน พ.ศ. 2483 พระราชบัญญัติธง พ.ศ. 2479 พระราชบัญญัติเสื้อครุยเนติบัณฑิต พ.ศ. 2479 พระราชบัญญัติสถิติพยากรณ์ พ.ศ. 2479 พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2476 พระราชบัญญัติควบคุมการเรียไร พ.ศ. 2480

⁸ สมยศ เชื้อไทย, กฎหมายแพ่ง : หลักทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประกายพรึก, 2534), หน้า 40.

4.3 กรณีศึกษากฎหมายที่ตราโดยรัฐสภา

กฎหมายเป็นมาตรการที่สำคัญ ในการที่รัฐบาลจะได้ดำเนินการตามนโยบายของตนในการบริหารประเทศ แต่การบังคับใช้กฎหมายก็อาจมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ ดังนั้นกระบวนการตรากฎหมายย่อมต้องได้รับความยินยอมของรัฐสภา ซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนเสียก่อน ในขณะเดียวกัน รัฐสภาที่ประกอบไปด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็เปรียบเสมือนหนึ่ง แหล่งรวมกลุ่มบุคคลผู้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของศูนย์อำนาจหรือกลุ่มผลประโยชน์ การพิจารณาแก้ไขปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่ออกมา ในรูปบทบัญญัติของกฎหมาย จึงเปรียบเสมือนหนึ่ง เป็นผลผลิต (Product) ของการต่อรองผลประโยชน์ของกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนนี้จะเป็นการวิเคราะห์กฎหมายที่ตราโดยรัฐสภาในระหว่าง พ.ศ. 2475-2489 เพื่อให้เห็นถึงที่มาในการตรากฎหมายแต่ละฉบับ สภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทยในช่วงดังกล่าวว่าเป็นเช่นใด รวมทั้งบทบาทของคณะราษฎรที่มีต่อกระบวนการนิติบัญญัติ โดยจะได้กล่าวถึงพระราชบัญญัติที่สำคัญบางฉบับที่ออกในช่วงนั้น ดังนี้

4.3.1 กรณีศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง

กรณีศึกษาที่ 1 : พระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2476

สืบเนื่องจากการที่พระยามโนปกรณนิติธาดา อดีตนายกรัฐมนตรีได้แนะนำให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ตราพระราชกฤษฎีกาปิดสภาผู้แทนราษฎรและงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตราเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2476 ต่อมาเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2476 พระยาประมวถวิหาพูล ได้เสนอญัตติเข้าสู่ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรให้พิจารณาว่าการกระทำของพระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นการกระทำผิดอาญาของสภาผู้แทนราษฎร ขอให้ตั้งคณะกรรมการขึ้นไต่สวนพระยามโนปกรณนิติธาดา ถ้าคณะกรรมการเห็นว่ามีควมผิดก็ขอให้ร่างพระราชบัญญัติกำหนดโทษตามสมควรแก่ความผิดให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่ผู้บริหารราชการแผ่นดินต่อไป สภาผู้แทนราษฎรในสมัยนั้นได้ลงมติ

ให้ตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง จำนวน 9 คน มีพระยาศรีสังกร เป็นประธาน กรรมการ⁹ เพื่อพิจารณาสอบสวนเรื่องนี้และให้นำมาเสนอสภาผู้แทนราษฎรพิจารณา วินิจฉัยต่อไป

เมื่อคณะกรรมการ ได้ดำเนินการพิจารณาตามที่สภาผู้แทนราษฎรได้มอบหมายให้เสร็จสิ้นแล้ว ก็ได้ทำรายงานเสนอต่อสภาเพื่อพิจารณาต่อไป

ในคราวประชุมวันที่ 3 มกราคม 2476 สภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณารายงานของคณะกรรมการ ตามรายงานของคณะกรรมการปรากฏว่า กรรมการ ได้มีความเห็นแตกต่างกันเป็น 2 ฝ่าย คือ

กรรมการฝ่ายข้างมากเห็นว่า การกระทำของพระยามโนปกรณนิติธาดา นั้นเป็นความผิด แต่ผู้กระทำได้พ้นตำแหน่งไปแล้ว จึงไม่ควรมีโทษอีก

กรรมการฝ่ายข้างน้อยเห็นว่า การกระทำของพระยามโนปกรณนิติธาดา นั้นเป็นความผิด ควรมีการลงโทษตามกฎหมาย

เมื่อได้มีการอภิปรายกันแล้ว ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติให้รอกการลงมติเรื่องนี้ไว้ก่อน¹⁰

ต่อมาเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2476 หลวงวิจิตรวาทการ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้เสนอญัตติสืบเนื่องจากญัตติของพระยาประมวลวิชาพูล ในข้อที่ว่าในการป้องกันมิให้ผู้ใดละเมิดรัฐธรรมนูญ ควรจะออกพระราชบัญญัติหรือแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ หรือออกเป็นพระราชกำหนดกฎหมาย เพื่อป้องกันมิให้มีการละเมิดรัฐธรรมนูญ ในโอกาสต่อไป ในการนี้ได้เสนอเหตุผลต่อสภาผู้แทนราษฎรว่า

"ก่อนที่จะฟังความเห็นและข้อทักท้วงของสมาชิกทั้งหลาย ข้าพเจ้า ผู้เป็น เจ้าของญัตติขอแสดงความเหตุผลให้แจ่มแจ้งก่อน การที่ข้าพเจ้า

⁹ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, "รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 10/2476 (สมัยที่ 1)" วันที่ 3 สิงหาคม 2476, หน้า 334.

¹⁰ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, "รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 4/2476 (สมัยที่ 2)" วันที่ 8 มกราคม 2476, หน้า 150.

มีความร้อนรนอยากจะทำอะไรให้หาทางป้องกันไม่ให้ใครละเมิดรัฐธรรมนูญ โดยเร็ว นั่น เพราะแลเห็นว่ามาถึงบัดนี้แล้วเรายังไม่มีเครื่องมือสำหรับ ลงโทษผู้ละเมิดรัฐธรรมนูญหรือป้องกันไว้ อันที่จริงรัฐบาลนี้ได้รับความ ไว้วางใจของประชาชนว่าทำงานให้แก่ราษฎร โดยซื่อสัตย์สุจริตจริง ๆ ส่วนการภายในนับว่าเรียบร้อยดี และราษฎรก็เริ่มรู้จักเริ่มรักและเคารพ รัฐธรรมนูญ และเราจะวางใจว่าศัตรูของรัฐธรรมนูญไม่มีนั้นยังไม่ได้ ก็จะเป็นการประมาทมากไป ข้าพเจ้าขอยืนยันในเวลานี้ว่าศัตรูของเรา มีมาก คือข้าพเจ้าจะแสดงให้เห็นโดยปริยาย เช่นผู้สมัครรับเลือกตั้งยังมีน้อย เช่นมีคนพยายามกล่าวคำทำนองเยาะเย้ย หรือถ้าการเลือกตั้ง คราวนี้ไม่สำเร็จ ทั้งนี้โดยเราหวังว่าถ้าสภาไม่ได้ผู้แทนครบถ้วน ก็จะเป็น โทษให้เขาปรักปรำว่าเราไม่ถึงเวลาที่สมควรจะมีรัฐธรรมนูญ คือ มีรัฐธรรมนูญเร็วเกินไป แม้หนังสือพิมพ์บางฉบับก็ยังเปรียบเปรยเรื่องนี้ ลงท้ายไม่มีการป้องกัน ก็จะเป็นผลร้ายแก่รัฐธรรมนูญเอง นอกจากวิธีที่ กล่าวมาแล้วก็ยังมีอีกหลายวิธี เช่น การดำเนินนโยบายคนขึ้น บั้นเรื่องเท็จ ขึ้น เช่นรัฐบาลจะลดค่าเงินบาท เป็นต้น เจตนา ก็เพื่อให้รัฐธรรมนูญ เหลวไหลเป็นต้น อันที่จริงกิจการเหล่านี้เอากฎหมายลักษณะอาญามา ลงโทษก็ได้ แต่เมื่อจะเอาเรื่องเข้าจริง ๆ ก็ไม่มีใครยอมรับเป็นพยาน เพราะฉะนั้นกรณีเช่นนี้ ตามกฎหมายก็นับว่ายากมากถ้าไม่หาวิธีการเมือง มาป้องกันแล้ว รัฐธรรมนูญจะได้รับอันตรายสักวันหนึ่ง ข้าพเจ้าเคยแถลง ไว้วันก่อน ข้าพเจ้าเกรงว่าจะยังไม่พอ ที่ได้แถลงเช่นนี้ไม่ใช่เป็นการ ดูหมิ่น แต่ข้าพเจ้ากราบเรียนเฉพาะข้อกฎหมาย ท่านไม่สามารถเกี่ยวข้องกับ ถึงการเมือง ครั้นเราจะไปมอบให้กรรมการทั้ง 9 นายเกี่ยวข้องกับ ถึงการเมือง ท่านเหล่านี้ก็มีความชำนาญแต่กฎหมาย ด้วยเหตุนี้ ข้าพเจ้าจึง ขอเสนอให้มีคณะกรรมการอีกคณะหนึ่งสำหรับการเมือง ส่วนการเมือง เราก็ป้องกันไม่ให้ละเมิดรัฐธรรมนูญ ส่วนจะทำได้อย่างไร ข้าพเจ้าไม่ สามารถจะแถลงในที่นี้ได้ ถ้าตั้งคณะกรรมการขึ้น ถึงแม้ข้าพเจ้าไม่ได้ อยู่ในคณะนั้นก็อาจเรียกตัวข้าพเจ้าไปชี้แจงได้ ในชั้นนี้ขอแถลงว่าคณะ

กรรมวิธีการตามลัทธิของข้าพเจ้านั้น แม้แต่จะตั้งต้นก็ไม่ผิดระเบียบ
ขอยืนยันว่า ที่ให้ตั้งคณะกรรมการชุดใหม่จะมีประโยชน์มาก ข้าพเจ้า
มีเจตนาจะให้รัฐธรรมนูญยังยืนอยู่ตลอดไปเท่านั้น"¹¹

เมื่อได้อภิปรายกันแล้วนายกรัฐมนตรีได้ขอรับญัตตินี้ไปพิจารณาในคณะรัฐมนตรี โดย
แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาหาทางทำให้รัฐธรรมนูญมั่นคงขึ้น อันมีหลวงประดิษฐ์-
มนูธรรม เป็นประธาน หลวงประดิษฐ์มนูธรรมได้เสนอต่อคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 11
ตุลาคม 2476 ว่า

"ตามที่คณะรัฐมนตรีได้แต่งตั้งเป็นประธานกรรมการหาทางว่า
จะอย่างไร จึงจะให้รัฐธรรมนูญอยู่ได้นั้น ได้นัดประชุมกรรมการ
แล้ว 2 ครั้ง ได้พิจารณากันถึงหลักใหญ่ 3 ประการ คือ

- (1) การเพาะความเลื่อมใสในรัฐธรรมนูญ
- (2) การป้องกันปราบปรามผู้ละเมิดรัฐธรรมนูญ
- (3) การอบรมราษฎรให้มีความรู้ความคิดเหมาะแก่การดำเนินการ

ปกครองแบบรัฐธรรมนูญ อันเป็นการสอดคล้องกับความคิดเห็นของหลวง
วิจิตรวาทการ"¹²

ต่อมารัฐบาลได้เสนอร่างพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษา ต่อสภาผู้แทน
ราษฎรเพื่อพิจารณา โดยในพระราชบัญญัติมีสาระสำคัญกำหนดไว้ในมาตรา 3 ว่าผู้ใด
กระทำการด้วยประการใด ๆ เป็นปฏิปักษ์ต่อหรือเพื่อให้ประชาชนเสื่อมความนิยมหรือ

¹¹ ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี (2475-2517)
(กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ช. ชุมชุมช่าง, 2517), หน้า 92-93.

¹² สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, "รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร
ครั้งที่ 21/2476 (สามัญ)" วันที่ 5 ตุลาคม 2476, หน้า 212.

หวาดหวั่นต่อการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม แม้การกระทำดังกล่าวมาแล้วจะเป็นเพียงการคบคิดหรือทำความตกลงหรือจะเตรียมการก็ตาม ก็ถือเป็นความผิด และตามมาตรา 4 ได้กำหนดให้ผู้กระทำการอันเป็นเหตุก่อให้เกิดความผิดตามมาตรา 3 จะถูกสั่งให้อยู่ภายในเขตที่กำหนดไว้เป็นเวลาไม่เกินสิบปี ในที่สุดที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ได้พิจารณาเห็นชอบด้วยและลงมติให้ประกาศใช้เป็นกฎหมายได้เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2476

รัฐบาลได้อาศัยพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ ตั้งข้อหาบุคคลผู้ที่ไม่เห็นกับการกระทำบางอย่างของรัฐบาล เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2477 ว่าเป็นกบฏคิดล้มล้างรัฐธรรมนูญ จำนวน 8 คน คือ

1. นายโชติ คุ่มพันธ์
2. นายสมถวิล โหประพันธ์
3. นายธรรมบุญ เทียนเงิน
4. ม.จ.ทวิผล ชยางกูร
5. พ.จ.อ.จำ รุวะเสน
6. นายประยูร มินประพาพ
7. ม.จ.วิเศษศักดิ์ ชยางกูร
8. นายทินกร เทพหัสดินทร ณ อยุธยา¹³

โดยคณะกรรมการซึ่งรัฐมนตรีได้แต่งตั้งขึ้นตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2476 ได้วินิจฉัยว่า คดีนี้มีมูลฟังได้ว่า ผู้ต้องหาทุกคนได้ดำเนินการอันเป็นเหตุก่อให้เกิดการกระทำอันเป็นปฏิปักษ์ต่อ หรือเพื่อให้ประชาชนเสื่อมความนิยมหรือหวาดหวั่นต่อการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ จึงมีความเห็นให้ผู้ต้องหาทั้ง 8 คน อยู่ภายในเขตอันกำหนดเป็นเวลาคนละ 5 ปี กระทรวงมหาดไทย จึงสั่งการให้กรมตำรวจปฏิบัติตามความเห็นของคณะกรรมการ

¹³ ประชาชาติ, วันที่ 9 ตุลาคม 2477.

การที่รัฐบาลได้ดำเนินการต่าง ๆ ดังกล่าวเพื่อทรงไว้ซึ่งอำนาจในการปกครองเช่นนี้ นอกจากจะเป็นการจำกัดเสรีภาพของประชาชนในการติชม กัดค้านรัฐบาลของคณะราษฎรแล้ว ยังเป็นการก้าวก่ายอำนาจของสถาบันตุลาการ ซึ่งมีอำนาจในการพิจารณาบรรดคดีทั้งปวงอีกด้วย และในเรื่องนี้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริว่า

" พระราชบัญญัติป้องกันรัฐธรรมนูญว่าพระราชบัญญัตินี้เป็นการกดขี่และตัดไม่ให้บุคคลแสดงความคิดเห็น เมื่อมีเรื่องขึ้นก็ไม่ให้โอกาสจำเลยสู้คดีในโรงศาล เมื่อผู้ใดออกความคิดเห็นขัดต่อรัฐบาล ๆ ก็หาว่าคิดร้ายต่อรัฐบาล " ¹⁴

แต่รัฐบาลได้กราบบังคมทูลถึงความมุ่งหมายในการออกพระราชบัญญัตินี้เป็นการให้ประโยชน์แก่จำเลยมากกว่าให้โทษ เพราะหลักการในพระราชบัญญัตินี้เป็นการป้องกันมากกว่า รัฐบาลไม่ต้องการให้มีการขึ้นศาลต้องติดคุกติดตะราง นอกจากนั้นวิธีการบังคับในพระราชบัญญัตินี้ก็ไม่ถือว่าเป็นการลงโทษตามกฎหมายอาญา เป็นแต่จำเลยต้องอยู่ในเขตที่จำกัด และพระราชบัญญัตินี้ก็ไม่ตัดสิทธิในการประกอบอาชีพ นอกจากนี้ ถ้าจำเลยให้สัญญาว่าจะรักษาไว้ซึ่งรัฐธรรมนูญมิตีร้ายต่อรัฐธรรมนูญแล้วก็จะขอพ้นโทษได้ แต่การนี้รัฐบาลไม่ได้คิดถึงการที่รัฐบาลออกพระราชบัญญัติหรือกฎหมายใด ๆ ซึ่งเป็นการผิดต่อหลักการในรัฐธรรมนูญ และยังก่อให้เกิดความไม่พอใจและความหวาดกลัวในพระราชบัญญัตินี้ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงขอให้แก้ไขวิธีการหรือแทนที่จะใช้คณะกรรมการที่รัฐบาลตั้งขึ้นพิจารณา ควรให้ศาลธรรมดาพิจารณา ซึ่งรัฐบาลอาจทำได้โดยเพิ่มเติมไว้ในกฎหมายอาญา แต่รัฐบาลยังคงยืนยันที่จะใช้วิธีการเดิม

¹⁴ นัยนา หงษ์ทองคำ, "พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและคณะราษฎร," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 181.

จึงเห็นได้ว่า หลักสำคัญของพระราชบัญญัติฉบับนี้แสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของรัฐบาลที่ต้องการจะปราบปรามผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับฝ่ายรัฐบาล เป็นการตัดสิทธิ์การแสดงความคิดเห็นไม่ให้มีผู้คิดหรือวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของรัฐบาล ผู้ใดออกความคิดเห็นที่ขัดต่อรัฐบาล ก็จะถูกกล่าวหาว่าคิดร้ายต่อรัฐบาลเป็นการบ่อนทำลายเสถียรภาพของรัฐบาล ซึ่งเป็นการขัดต่อหลักการของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

กรณีศึกษาที่ 2 : พระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476

ภายหลังเมื่อได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว รัฐบาลประสงค์จะให้มีการจัดระเบียบราชการบริหารประเทศเสียใหม่เพื่อให้เหมาะสมแก่รูปของการปกครอง จึงได้มอบให้หลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นผู้วางระเบียบในเรื่องนี้ขึ้น หลวงประดิษฐมนูธรรมได้จัดยกร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม เมื่อคณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบกับร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้แล้ว ก็ได้เสนอต่อสภาต่อไป

การประชุมสภาวันที่ 23 พฤศจิกายน 2476 นายกรัฐมนตรีได้แถลงต่อสภาว่า คณะรัฐมนตรีได้มอบให้หลวงประดิษฐมนูธรรม เป็นผู้วางระเบียบในเรื่องนี้ จึงขออนุมัติให้หลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นผู้แถลงเรื่องนี้ต่อสภาผู้แทนราษฎรแทนคณะรัฐมนตรี

เมื่อสภาผู้แทนราษฎรได้อนุญาตตามคำขอนั้นแล้ว หลวงประดิษฐมนูธรรมได้แถลงต่อสภาผู้แทนราษฎรว่า

" ร่างพระราชบัญญัตินี้ เดิมทีเดียว ได้ทำกันมาเมื่อภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองวันที่ 24 มิถุนายน 2475 แต่ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติเรียกว่าพระราชบัญญัติพระธรรมนูญราชการฝ่ายพลเรือน ซึ่งได้ออกเมื่อสมัยรัฐบาลพระยามโนฯ ภายหลังเมื่อข้าพเจ้ากลับจากฝรั่งเศส คณะรัฐมนตรีจึงได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง คณะกรรมการคณะนี้ จึงได้เชิญเจ้าหน้าที่ของกระทรวงต่าง ๆ มาเป็นผู้ชี้แจงแสดงความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาขอร่างพระราชบัญญัตินี้ แล้วจึงเสนอร่างพระราชบัญญัตินี้ต่อคณะรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีจึงได้นำร่างพระ

ราชบัญญัตินี้เสนอต่อสภาวันนี้ ข้อความทั่วไปคือการต่อไปเราจะจัดรูปราชการให้เข้าตามลักษณะการปกครองตั้งที่เขานิยมใช้กันในประเทศต่าง ๆ คือเราจัดเป็นส่วนกลาง เป็นภูมิภาค และเป็นท้องถิ่น สำหรับส่วนกลางนั้น คือ คณะรัฐมนตรีรับมอบหมาย เช่น มีกระทรวง ทบวงและกรม ส่วนภูมิภาคหมายถึง จะส่งข้าราชการไปประจำ แต่เดิมมีมณฑล จังหวัด อำเภอ การมีมณฑลนั้นทำให้การทำงานช้า เรื่องด่วนที่ควรจะไปถึงได้ก็หาไปไม่ เช่นมีเรื่องจะส่งไปที่จังหวัดชุมพรก็ต้องส่งไปยังสงขลา ซึ่งเป็นที่ตั้งมณฑลก่อนแล้วมณฑลจึงส่งไปที่จังหวัดชุมพรซึ่งเป็นการล่าช้า เพราะฉะนั้นจึงมีความเห็นว่าถ้าเราเลิกมณฑลเสียคงมีราชการรวมเป็นภาค จังหวัด และอำเภอ ซึ่งอาจจะตั้งข้าหลวงไปประจำได้ หรือเป็นครั้งคราวก็ได้ ให้ถือเป็นส่วนกลางซึ่งคณะรัฐมนตรีเป็นผู้รับมอบหมาย ปัญหาตะขิดตะขวง อาจเป็นไปได้ในเรื่องบุคคลเพราะอาจถูกยุบไปตามมณฑล แต่เรื่องนี้กรรมการปรึกษากันว่าที่เราทำนี้ทำเพื่อหลักการไม่ได้ถือโอกาสทำเพื่อไล่บุคคลออก บรรดาผู้ที่ประจำการในมณฑลต่าง ๆ ที่ไม่มีความสามารถก็ต้องออก เพราะออกโดยยุบไม่ใช่ปลดเราต้องเอามาเลือกเฟ้น ส่วนผู้ที่ใช้ไม่ได้ หรือหย่อนความสามารถก็พิจารณาตามพระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือน เพราะฉะนั้นการพิจารณาให้เลิกนี้ถึงตัวบุคคลเสียสำหรับเรื่องราชการบริหารส่วนท้องถิ่นนั้น หมายถึงเทศบาล ซึ่งรัฐบาลได้แถลงเป็นนโยบายไว้แล้ว จึงควรยกอำนาจบางอย่างให้ท้องถิ่นเขาทำเพราะฉะนั้นจึงแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

- (1) ราชการบริหารส่วนกลาง
- (2) ราชการบริหารส่วนภูมิภาค
- (3) ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น

การทำพระราชบัญญัตินี้ขึ้นก็เพื่อต้องการจัดรูปงานให้เข้าลักษณะการปกครองอย่างรัฐธรรมนูญ และเพื่อจะให้การบริหารราชการแผ่นดินรวบรัดและรวดเร็วยิ่งขึ้น ในการการเปลี่ยนแปลงโครงงานใหม่นี้

มิใช่ว่า ข้าราชการประจำตำแหน่งที่ถูกยุบเนื่องจากการปรับปรุงการ
งานก็หาไม่ คือผู้ที่ครองในตำแหน่งที่จะถูกยุบ จะได้ให้เข้าสังกัดใน
กองกลางไว้ก่อนแล้วทางรัฐบาลจะได้พิจารณาว่า จะควรบรรจุเข้า
ในโครงการใหม่ตามคุณวุฒิ ความสามารถ เว้นไว้แต่ผู้ต้องกรณีที่จะ
ถูกออกจากราชการตามพระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือน ฉะนั้นไม่
ควรที่จะต้องมีคางมวิตก ขอให้เห็นว่าเราทำสำหรับหลักการที่จำเป็นที่
จะต้องทำ และมีได้มุ่งหมายจะทำให้ใครเดือดร้อนโดยไม่เป็นธรรม

อนึ่ง การพิจารณาพระราชบัญญัติฉบับนี้ ก็กระทบถึงพระราชบัญญัติ
ปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรมด้วย เดิมมีปัญหาเรื่องตัดคนออก แต่
บัดนี้อาจต้องเพิ่มคน ฉะนั้น การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้เรา
ควรตกลงดังนี้ คือ เราวางรูปราชการเพียงกรมย่อย ไม่ให้ใหญ่โต
แล้วให้หัวหน้ากองทำการแทนอธิบดี หรือจะให้อธิบดีกรมอื่นทำการ
ไปก็ได้และเพื่อให้การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้สะดวกขึ้น
จึงขอให้เลขาธิการสภาอ่านเรียงความมาตรา ถ้ามีข้อสงสัยอันใด
จะได้แถลงให้ทราบในเมื่อถึงมาตรานั้น"¹⁵

หลังจากที่หลวงประดิษฐมนูธรรม ได้แถลงถึงสาระสำคัญของร่างพระราช-
บัญญัติดังกล่าวแล้ว ได้มีผู้อภิปรายเพียง 2 คน คือ พระยาปริदानฤเบศร์ และหลวง
ประดิษฐมนูธรรม โดยพระยาปริदानฤเบศร์ เห็นว่าร่างพระราชบัญญัตินี้ กำหนดให้ยก
เลิกมณฑล ซึ่งจะมีผลกระทบต่อตำแหน่งอธิบดีศาลมณฑลและการพิจารณาคดีที่เกิดขึ้นใน
มณฑลต่าง ๆ ที่ถูกยุบเป็นจังหวัด แต่หลวงประดิษฐมนูธรรมได้ชี้แจงว่า การที่ยุบมณฑล
นั้นไม่เกี่ยวกับอธิบดีศาลมณฑล สำหรับตัวอธิบดีนั้น อาจประจำอยู่ที่ศาลจังหวัดก็ได้หรือ
จะเรียกกลับเข้ามา เป็นผู้พิพากษาศาลในพระนครก็ได้ เพราะตำแหน่งในกระทรวง

¹⁵ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, "รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร
ครั้งที่ 26/2476 (สามัญ) วันที่ 14 มีนาคม 2476, หน้า 684-686.

ยุติธรรมเป็นตำแหน่งสากล อาจพิจารณาตามคุณสมบัติของบุคคลซึ่งสุดแท้แต่จะเห็นสมควร ส่วนอำนาจศาลมณฑลเราก็ยกไปรวมอยู่กับศาลจังหวัด และหัวหน้าศาลจังหวัดก็เหมือนแต่ก่อน เว้นแต่อำนาจศาลต่างประเทศเช่นอย่าง ศาลจังหวัดอุบล ซึ่งทำการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีตลอดมณฑลนครราชสีมา หรือเช่นเมื่อยุบศาลมณฑลพายัพ ศาลจังหวัดเชียงใหม่ ก็คงมีอำนาจอยู่ หรือเช่นศาลจังหวัดสงขลา ก็คงมีอำนาจเหมือนศาลนครศรีธรรมราช โดยศาลจังหวัดคงมีอำนาจเต็มที่ ในที่สุดก็ไม่มีผู้ใดคัดค้าน และที่ประชุมก็ลงมติรับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้

การพิจารณาในวาระที่ 2 มีผู้อภิปราย 9 คน แต่ไม่มีการอภิปรายใด ๆ ที่เป็นสาระสำคัญ และร่างพระราชบัญญัตินี้ได้ผ่านวาระที่ 2 สำหรับการพิจารณาในวาระที่ 3 ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ได้ลงมติเห็นชอบด้วยคะแนนเสียงเป็นเอกฉันท์ ซึ่งนายกรัฐมนตรี ได้นำร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476 ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้เป็นกฎหมายต่อไป

กรณีศึกษาที่ 3 : พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2476

ในปี 2476 คณะรัฐมนตรี ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2476 ซึ่งร่างโดยหลวงประดิษฐมนูธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับร่างพระราชบัญญัติ ว่าด้วยการจัดระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476

เมื่อนายกรัฐมนตรี ได้ขออนุมัติให้หลวงประดิษฐมนูธรรม ผู้กร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ แกลงต่อที่ประชุมสภาแทนแล้ว หลวงประดิษฐมนูธรรมก็ได้แถลงต่อสภาว่า

"เรื่องนี้ก็คล้ายคลึงกับเรื่องที่แล้ว ถ้าสภานี้ได้ลงมติเห็นชอบด้วยตามร่างพระราชบัญญัติที่รัฐบาลเสนอมมาแล้ว บรรดากระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ ที่ได้จัดตั้งอยู่ก่อนนั้นก็จะได้มีการปรับปรุงกันใหม่ ความจริงกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ที่ได้จัดตั้งขึ้นก็เนื่อง

จากความจำเป็นที่รัฐบาลจะได้บริหารราชการแผ่นดิน ให้เป็นไป โดยเรียบร้อยตามกาลสมัย ฉะนั้น บางครั้งรัฐบาลอาจมีความ ประสงค์ที่จะให้มีจำนวนกระทรวงน้อยหรือมากก็ได้ตามพฤติการณ์ แต่เฉพาะคณะรัฐมนตรีซึ่งเป็นรัฐบาลในปัจจุบันนี้มีความเห็นพ้องกัน ว่าควรมีกระทรวงเพียง 8 กระทรวงและมีทบวงอีก 1 แห่ง คือ สำนักนายกรัฐมนตรี อนึ่ง เมื่อจะพิจารณาร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ แล้ว ขอแถลงให้ที่ประชุมทราบถึงการจัดลำดับ กระทรวงต่าง ๆ โดยวิธีเรียงลำดับตามพยัญชนะ ก.ข. สำหรับสำนักนายกรัฐมนตรี ที่เป็นอยู่แต่ก่อนได้มีกรมต่าง ๆ ขึ้นต่อคณะรัฐมนตรี ในต่างประเทศ เช่นฝรั่งเศส ที่เรียกกันว่าเปรสิคองเดอคองเซ สำหรับตัวนายกรัฐมนตรีมีสำนักงานบริหารต่างหากและมีกรม หรือทบวงต่าง ๆ มา ขึ้นอยู่ด้วย กระทรวงกลาโหม การบริหารราชการแผ่นดินที่อยู่ใน ขอบเขตของสังกัดกระทรวงกลาโหมนั้น ก็ต้องเป็นไปตามพระราช บัญญัติจัดระเบียบป้องกันราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2476 ซึ่ง สถานี้ได้ลงมติเห็นชอบด้วยแล้ว ฉะนั้นข้าพเจ้าจะแถลงต่อไปถึง กระทรวงการคลัง กระทรวงการคลังนี้ แต่เดิมเรียกว่ากระทรวง พระคลัง กระทรวงพระมีหน้าที่ 2 อย่างคือ การคลังทั่วไปและการ เก็บรักษาเงิน แต่ตามร่างใหม่นี้เปลี่ยนเรียกว่ากระทรวงการคลัง โดยตัดคำว่าพระออก เรียกแต่เพียงกระทรวงการคลัง ความจริง คำว่า "พระ" ไม่ควรจะบัญญัติไว้เลย จึงได้ตัดออกเสียเพราะ กระทรวงนี้มีหน้าที่เกี่ยวกับการคลังทั่วไปดังกล่าวแล้ว อนึ่ง เมื่อ พิจารณาโดยตลอดแล้วอาจจะคิดว่ารัฐบาลนี้ได้ตั้งกระทรวงใหม่ขึ้น อีกกระทรวงหนึ่งคือกระทรวงวัง กระทรวงวังนี้แต่เดิมเรียกว่าศาลา ว่าการพระราชวังซึ่งสมัยพระยามโนฯ เป็นนายกรัฐมนตรีได้แยก กระทรวงนี้ออกจากกระทรวงทบวงการเมือง และตั้งผู้สำเร็จ ราชการพระราชวังขึ้น เป็นผู้บังคับบัญชา ผู้สำเร็จราชการนี้แต่เดิม เป็นผู้ที่มิได้ถูกแต่งตั้งรวมอยู่ในคณะรัฐมนตรี ส่วนปัญหาที่จะต้อง

พิจารณาต่อไปก็คือ เมื่อได้รวมเอาศาลาว่าการพระราชวังมาอยู่
 ในความรับผิดชอบของรัฐบาลแล้วต่อไปการตั้งผู้บังคับบัญชากระทรวง
 วังก็ต้องเป็นผู้ที่ถูกแต่งตั้งขึ้นโดยได้รับความเห็นชอบ และความไว
 วางใจของสภาผู้แทนราษฎรด้วย ปัญหาเรื่องตัวบุคคลที่จะเป็น
 ผู้บังคับบัญชากระทรวงวังนั้นจะยังไม่พูดถึงเรื่องนี้ก่อนที่รัฐบาลจะ
 โอนศาลาว่าการพระราชวังมารวมอยู่ในความรับผิดชอบของรัฐบาล
 ด้วยนั้น รัฐบาลได้มอบให้เจ้าคุณนิติศาสตร์ไพศาลย์และท่านวรรณฯ
 ไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อกราบบังคมทูลว่า รัฐบาล
 มีความเห็นดังกล่าวแล้วและประสงค์เพื่อจะให้ให้มีรัฐมนตรี เป็นผู้รับ
 รับผิดชอบและมีหน้าที่บังคับบัญชาราชการวังเหมือนดังกระทรวงอื่น ๆ
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีกระแสรับสั่งว่า เป็นความคิดที่
 ทรงเห็นพ้องด้วย และทรงเห็นว่าควรให้ศาลาว่าการพระราชวัง
 เป็นกระทรวง โดยให้มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเป็นผู้บังคับบัญชา
 รับผิดชอบ เมื่อตกลงว่ากระทรวงวังนี้เป็นราชการแผ่นดินแล้วที่นี้
 ราชการแผ่นดินอื่น ๆ ก็เป็นราชการแผ่นดินด้วย เช่น กรมทหาร
 รักษาวัง กรมพระคลังข้างที่ กรมมหาดเล็กหลวง ก็พลอยเป็น
 ราชการแผ่นดินไปด้วยตามกระทรวงวัง เมื่อสรุปใจความสำคัญของ
 ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ ที่มีของแปลกอยู่อย่างหนึ่งก็คือ สำนักนายกรัฐมนตรีและกระทรวงวังตั้งได้กล่าวมาแล้ว แต่ปัญหาในเรื่องเงิน
 เป็นอีกเรื่องหนึ่งต่างหาก จึงอาจจะตกลงได้เรียบร้อย การเอา
 ศาลาว่าการพระราชวังเข้ามารวมด้วยและเปลี่ยน เรียกว่า
 กระทรวงวังนั้นไม่เกี่ยวกับจะต้องเพิ่มเงินของแผ่นดิน เพราะ
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
 พระราชทานแล้ว ข้อที่รู้สึกรู้ว่าเป็นของใหญ่โตคือ กระทรวง
 เศรษฐการ ถ้าจะพิเคราะห์ดูบัญชีในเวลานี้แล้วมีกรมและ
 สำนักงานราว 15 กรมดูเป็นกระทรวงใหญ่โตไป สำหรับ
 กระทรวงนี้มีบางครั้งคิดว่าควรจะแยกราชการเป็นกระทรวงอีก

ต่างหาก หรือมิฉะนั้นก็ให้เป็นเพียงทรวงก่อน และการจะทำ เช่นนั้นจะทำในสมัยนี้ยังไม่ได้ เพราะคณะรัฐมนตรีชุดนี้จะมีสิทธิ์ครองตำแหน่งอยู่ได้อีกไม่กี่วันแล้ว เพราะฉะนั้นกระทรวงเศรษฐกิจนี้ควรจะแยกเป็นทบวงคมนาคม คือแบ่งราชการออกเป็นกรมและกองต่าง ๆ เพียงใดก็ได้แต่คณะรัฐมนตรีชุดหลังที่จะแต่งตั้งเข้ามาบริหารราชการแผ่นดินต่อไป ฉะนั้นในการร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ จึงได้วางหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติราชการไว้เป็นกลาง ๆ ว่ากระทรวงใดจำเป็นจะให้มีก็ให้มีได้ หรือจะไม่แยกก็ได้ คณะรัฐมนตรีรุ่นนั้น ๆ จะเป็นผู้พิจารณาว่าราชการแผ่นดินสมัยนั้น ๆ ควรดำเนินการอย่างไรจึงสะดวก"¹⁶

เมื่อหลวงประดิษฐมนูธรรม ได้แถลงถึงสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้แล้ว ที่ประชุมได้ลงมติรับหลักการ โดยไม่มีผู้อภิปรายแต่อย่างใด

ในการพิจารณาวาระที่ 2 มีผู้อภิปราย 6 คน แต่ไม่มีการอภิปรายใดที่เป็นสาระสำคัญ และร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ผ่านวาระที่ 2 และวาระที่ 3 ประกาศใช้เป็นกฎหมายโดยไม่มีผู้คัดค้าน

กรณีศึกษาที่ 4 : พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พ.ศ. 2476

ภายหลังการเกิดกบฏบวรเดชในเดือน ตุลาคม 2476 แล้ว นอกจากรัฐบาล จะทำการปราบปรามพวกกบฏอย่างรุนแรงแล้ว รัฐบาลยังได้คิดวิธีการที่จะจัดการลงโทษพวกกบฏอย่างรุนแรง เพื่อเป็นการลงโทษผู้ที่คิดก่อการกบฏประการหนึ่ง และผลอีกประการหนึ่งในการกระทำครั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้มีผู้คิดก่อการกบฏอีก ฉะนั้นวิธีการที่รัฐบาลนำมาใช้ครั้งนี้ จึงเป็นการกระทำที่มีได้คำนึงถึงคุณธรรม หรือหลักนิติธรรมใด ๆ ทั้งสิ้น

¹⁶ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, "รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 26/2476 (สามัญ) " วันที่ 14 มีนาคม 2476, หน้า 697-701.

เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2476 นายกรัฐมนตรีได้แถลงต่อที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรถึงผลการปราบกบฏ ต่อจากนั้นรัฐบาลได้เสนอร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษเพื่อพิจารณาคดีกบฏในครั้งนี้ โดยมีสาระสำคัญกำหนดให้ศาลพิเศษ มีอำนาจพิจารณาบรรดาคดีที่เกี่ยวกับการกบฏและการจลาจล คำพิพากษาของศาลพิเศษนี้เป็นเด็ดขาดบังคับคดีได้ทันที ไม่มีอุทธรณ์ฎีกาและให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม มีหน้าที่รักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ และให้เป็นผู้มีอำนาจตั้งประธานและกรรมการอัยการ กับเจ้าหน้าที่ประจำศาลตามสมควร รัฐบาลได้อ้างเหตุผลในการจำเป็นที่จะต้องจัดตั้งศาลพิเศษว่า

"...เห็นว่าจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะว่าต่อไปนี้เราจะได้เลิกประกาศกฎอัยการศึก เพื่อชำระเรื่องนี้ให้เป็นที่เรียบร้อยต่อไป จึงขอตั้งศาลพิเศษขึ้นขึ้น เพื่อจะชำระคดีเรื่องเหล่านี้ นอกจากนั้น การตั้งศาลพิเศษขึ้นนี้ตามธรรมดาย่อมสะดวกแก่การพิจารณา เพราะว่าถ้าเราจะไม่ตั้งขึ้นแล้ว จะให้ชำระกันตามศาลธรรมดาก็จะต้องเสียเวลามากมายและผู้ที่ถูกจับอยู่จะต้องถูกกักอยู่ยาวนาน จึงจำเป็นต้องตั้งศาลพิเศษ เราจะประกาศกฎอัยการศึกอยู่ยาวนาน ๆ เช่นนี้ก็ดูไม่ชอบกล เมื่อเห็นว่าบ้านเมืองเรียบร้อยแล้ว เราจะได้ถอนกฎอัยการศึกออกเสียที..."¹⁷

ในการอภิปรายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พ.ศ. 2476 นั้น ได้มีสมาชิกหลายท่านได้ขอให้ดำเนินการโดยให้ความเห็นเป็นธรรมแก่ฝ่ายกบฏ เช่น ความคิดเห็นของพระยาปริदानฤเบศร์ ตอนหนึ่งว่า

¹⁷ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, "รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 22/2476 (วิสามัญ)" วันที่ 28 ตุลาคม 2476, หน้า 622.

"...ก็รัฐบาลมีความประสงค์จะให้เห็นว่า รัฐบาลจะทำการยุติธรรมจริง ๆ จึงขอประทานเสนอว่าความประสงค์จะให้ผู้ต้องหา มีทนายชี้แจงแก้ตัวได้ ก็ไม่ควรมีจำกัดเอาแต่บุคคลที่อยู่ในอนาจอศาลทหารเท่านั้น ควรจะกำหนดไว้แต่เพียงว่าผู้ที่จะมาเป็นทนายนั้นควรเป็นเนติบัณฑิต และผู้ที่ศาลอนุญาต"¹⁸

ในความเห็นของพระยาปริदानฤเบศร์ เห็นควรให้จำเลยในศาลพิเศษนี้มีสิทธิได้โอกาสหาทนายมาว่าความให้ตนเองได้ แต่ปรากฏว่าสมาชิกที่เป็นฝ่ายคณะราษฎรได้ขัดแย้งความคิดเห็นต่าง ๆ กัน เช่น

นายมังกร สามเสน : "ข้าพเจ้าเห็นว่า ให้ตั้งศาลพิเศษเป็นการสมควรแล้ว เพราะเรื่องนี้จะยอมให้พลเรือนว่าความอย่างธรรมดา ปีกี่ชำระไม่สำเร็จ วันนี้คิดว่าความ วันนี้พะยานไม่มา เพราะฉะนั้นไม่ควรอนุญาตให้ทนายพลเรือนไปแซก"¹⁹

หลวงประดิษฐมนูธรรม : "ปัญหาข้อนี้เกี่ยวข้องกับศาลพิเศษจะอนุญาตเพราะในดัวบทเราก็ใช้แล้วว่า โดยอนุโลมขอให้ศาลพิเศษวินิจฉัยดีกว่า และขอสนับสนุนนายมังกรว่ายังทนายมีชื่อเสียงก็ยิ่งคิดว่าความมากแห่ง"²⁰

18 เรื่องเดียวกัน, หน้า 623.

19 เรื่องเดียวกัน, หน้า 626.

20 เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

หลวงอรรถสารประสิทธิ์ : "การตั้งทนายนั้น ส่วนการปฏิบัติการเป็นทนายเวลานี้เพื่อหาอัฐเข้ากระเป่า ข้าพเจ้าเข้าใจว่าพระองค์วรเดชเป็นกบฏ ถ้าจะจ้างทนายข้าพเจ้ามั่นใจว่า มีหลายพันคนที่ จะเข้าเป็นทนายหาทางไม่ให้ติดตราง การปฏิบัติเป็นรูปทนายอังกฤษเขามีธรรม ทนายของเราการศึกษายังไม่พอมักเห็นส่วนตัวมากกว่ายุติธรรม ถ้าปล่อยให้พวกกบฏตั้งทนายได้ ข้าพเจ้าเห็นว่าจะยึดเชื้อไปมาก เพราะฉะนั้นไม่ควรแก้กฎหมายบทนี้"²¹

เมื่ออภิปรายจบแล้ว ประธานสภาผู้แทนราษฎรขอให้สภาลงมติว่าจะตั้งทนายทั่วไปหรือไม่ หมายความว่า จะแก้ไขร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งพิเศษมาตรา 7 หรือไม่ สมาชิกที่เห็นว่าควรแก้มี 2 นาย สมาชิกที่เห็นว่าไม่ควรแก้มี 21 นาย สมาชิกเข้าประชุมทั้งหมด 39 นาย ดังนั้นข้อสรุปของการอภิปรายครั้งนี้ก็คือ จำเลยในคดีกบฏวรเดช ไม่มีสิทธิตั้งทนายว่าความให้ตนเอง แต่ต้องช่วยตัวเองในการตอบคำถามของศาลพิเศษ

ในที่สุดที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ได้ลงมติเห็นชอบให้นายกรัณมนตรีนำร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พ.ศ. 2476 ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระมหากษัตริย์ ทรงลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้เป็นกฎหมายต่อไป

21 เรื่องเดียวกัน, หน้า 627.

4.3.2 กรณีศึกษากฎหมายเกี่ยวกับกิจการพิเศษของรัฐ

กรณีศึกษาที่ 5 : พระราชบัญญัติว่าด้วยคณะกรรมการกฤษฎีกา พ.ศ. 2476

ในปี พ.ศ. 2476 คณะรัฐมนตรีได้เสนอร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยคณะกรรมการกฤษฎีกา พ.ศ. 2476 โดยนายกรัฐมนตรี ได้ขอให้หลวงประดิษฐมนูธรรม เป็นผู้แถลงแทน ซึ่งหลวงประดิษฐฯ ได้แถลงว่า

"... เรื่องคณะกรรมการกฤษฎีกานี้เป็นเรื่องที่กำลังมาตั้งแต่รัฐบาลที่ได้ตั้งขึ้นภายหลังพระราชทานรัฐธรรมนูญแล้ว ว่าเราจะยกฐานะของกรมร่างกฎหมายให้มีสภาพเป็นศาลปกครองอย่างที่เราได้กระทำมาแล้วหลายประเทศ ความคิดอันนั้นมาภายหลังนี้เราก็ได้กลับนำมาใช้อีกในเวลาปัจจุบันนี้ คือเรามีความประสงค์อยากให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง ให้มีหน้าที่จัดร่างกฎหมายสำหรับหน้าที่อื่น ๆ ทั่วไป จะให้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีปกครอง ข้อนี้เป็นปัญหาสำคัญอยู่ อะไรที่เรียกว่าคดีปกครองเวลานี้เรายังไม่มีกฎหมายวางไว้เราเพียงแต่ทำเช่นนั้นให้เป็นรูปขึ้นว่าถ้ามีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นคดีปกครองที่จะให้ว่ากล่าวทางคณะกรรมการกฤษฎีกาแล้ว คณะกรรมการกฤษฎีกาก็มีหน้าที่ต่อไป ที่ยังไม่มีกฎหมาย คณะกรรมการกฤษฎีกาก็ทำหน้าที่กฎหมาย หน้าที่ปกครองจะทำเมื่อมีกฎหมายอีกอันหนึ่ง ตลอดจนวิธีการพิจารณาที่ศาลปกครองที่เราใช้ว่า คณะกรรมการศาลปกครองนี้ก็เพราะสัญญาทางพระราชไมตรีวางอำนาจศาล ถ้าเรียกว่าศาลปกครองแล้ว อาจเปิดช่องให้เขามีหนทางเกี่ยวข้อได้ แต่ความจริงถึงแม้ว่าจะเรียกตรง ๆ ก็เกี่ยวข้อไม่ได้ แต่เพื่อป้องกันไม่เปิดโอกาสให้เขาขีมือเข้ามาเราจึงให้นามว่าคณะกรรมการกฤษฎีกา วิธีนี้เราประสงค์อยากให้ราษฎรได้รับความยุติธรรมจริง ๆ ถ้าคำสั่งการปกครองเป็นคำสั่งผิดแล้ว มีหนทางร้องเรียนไปยังคณะกรรมการกฤษฎีกาที่

ผู้ป่วน อังกฤษ และเยอรมัน เขาทำกันคือ เขาไม่เกรงขามอันใด
ทำผิดแล้วขอรับผิด นอกจากนั้นก็มีรายละเอียดที่ว่า ควรมีกรรมการ
ชนิดใดบ้าง และผู้ที่จะตั้งเป็นกรรมการนั้น จะมีคุณสมบัติอย่างไร
ต่อไปนี่ถ้าท่านสมาชิกทั้งหลายรับหลักการแล้ว จะได้พิจารณารายละเอียด
เป็นข้อ ๆ ไป²²

เมื่อหลวงประดิษฐฯ ได้แถลงถึงความเป็นมาของร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้แล้ว
ประธานสภาฯ ได้กล่าวขอให้เปลี่ยนภาวะเป็นอนุกรรมการเต็มสภา และที่ประชุมก็ได้
ลงมติรับรองหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัตินี้

ในการพิจารณาวันที่ 2 มีผู้อภิปราย 3 คน โดยนายมังกร ได้กล่าวว่า
คำพิพากษาของคณะกรรมการกฤษฎีกาจะอุทธรณ์ต่อไปได้หรือไม่ ถ้าอุทธรณ์ไม่ได้ก็ให้
ระบุไว้เพื่อความสะดวกแก่การร่าง ซึ่งหลวงประดิษฐฯ ได้ชี้แจงว่าได้เตรียมร่างไว้
แล้วโดยคำวินิจฉัยของคณะกรรมการกฤษฎีกานี้ถึงที่สุด และร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้
ได้ผ่านวาระที่ 2 และวาระที่ 3 ประกาศใช้เป็นกฎหมายโดยไม่มีผู้คัดค้าน

กรณีศึกษาที่ 6 : พระราชบัญญัติว่าด้วยคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

ในปี พ.ศ. 2476 คณะรัฐมนตรี ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยคณะ
กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน พ.ศ. 2476 โดยนายรัฐมนตรีได้ขอให้หลวงประดิษฐ-
มนูธรรม เป็นผู้แถลงแทน ซึ่งหลวงประดิษฐฯ ได้แถลงว่า

“... เรื่องนี้เนื่องจากเหตุที่เรามีพระราชบัญญัติระเบียบ
ราชการบริหารฯ แต่ที่พระราชบัญญัตินั้นเพียงแต่พูดไว้ว่า จะมี
คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินเท่านั้น เพราะฉะนั้นร่างพระราช

²² สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, "รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร
(สมัยวิสามัญ)" ครั้งที่ 30/2476 วันที่ 6 ธันวาคม 2476 หน้า 786-787.

บัญญัติว่าด้วยคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินนี้ ว่าด้วยอำนาจและหน้าที่กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน เรื่องนี้ได้เคยเสนอไว้ครั้งหนึ่งแล้ว คือเราได้มีกรมตรวจเงินแผ่นดิน ต่อมาได้ตกลงขอเสนอร่างใหม่ตามที่พนักงานสภาฯ ได้แจกแก่สมาชิกไปแล้ว ความประสงค์ที่ให้มีคณะกรรมการตรวจเงินนี้ ก็เพราะเดิมเรามีกรมตรวจแผ่นดิน แต่เราจัดไปในการทำงานของทบวงการเมือง หาใช่เป็นกรรมการที่ควรจะเป็นไม่ ถ้าหากว่าขึ้นเป็นกรมอยู่เช่นนี้แล้ว แม้ที่สุดจะให้กรมไปตรวจเงินกระทรวง ฐานะก็ไม่สมกัน คือกรมไปตรวจกระทรวงไม่ควรทำเพราะกระทรวงมีฐานะใหญ่กว่ากรมมาก แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อเราอยากให้มีกรมตรวจเงินแผ่นดิน ตามทำนองบางประเทศเขาให้มีคณะกรรมการบ้าง ทางอังกฤษให้คณะกรรมการมีฐานะตรวจบัญชี เหตุฉะนั้นเราควรเดินวิธีให้มีคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินนี้ขึ้น คับแรกเราจะปล่อยให้คณะกรรมการนี้มีอำนาจเหมือนคนตรวจบัญชี ชั้นนี้เรายังขาดคนชำนาญอีกมาก เรายังเตรียมไม่พร้อม เพราะฉะนั้นเราจะเดินเป็นคับ ๆ ไปก่อน ต่อไปภายหน้าถ้าเราเห็นว่ากรมตรวจเงินแผ่นดินนี้ เมื่อเรามีผู้คนพอแล้ว จะยกฐานะให้เป็นอิสระเหมือนทุก ๆ ประเทศ หน้าที่กรรมการตรวจเงินแผ่นดินมีอยู่ในมาตรา 5 แต่ที่สำคัญที่สุดคือว่าเท่าที่แล้วมา การตรวจบัญชีเช่นปีที่แล้วมาใช้จ่ายไปอย่างไร ต่อมาเราจะไม่เอาอย่างนั้น คืองบประมาณที่เราลงมติให้ใช้เป็นพระราชบัญญัติแล้ว การใช้จ่ายจริง ๆ ไปจริงหรือไม่ ตามพระราชบัญญัติงบประมาณนี้ เราต้องตรวจตรวจแล้วรายงานให้สภาฯ ทราบ นอกจากนี้มีรายการละเอียดต่าง ๆ เท่าที่ได้กล่าวมาแล้ว ในมาตรา 5 ตั้งแต่ข้อ 1 ถึง 7 คณะกรรมการนี้เราจะเพิ่มอำนาจตามมาตรา 7 เราทำทำนองคล้ายคลึงกับศาล การออกหมายพยานไม่มากก็มีผิดฐานลหุโทษเท่านั้น ถ้าเป็นศาลแล้วมีโทษฐานขัดคำสั่งศาล สำหรับเรื่องนี้ข้าพเจ้าก็ได้ปรึกษากับท่านที่ได้

รับตำแหน่งให้เป็นกรรมาธิการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติระเบียบราชการบริหารต่าง ๆ และได้พิจารณาสอบถามไปทางรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพระคลังแล้ว เห็นว่าตามรูปที่เสนอใหม่ เมื่อจะปฏิบัติการนี้แล้ว แต่ถ้าท่านเห็นด้วยในหลักการ เมื่อรับแล้วจะได้พิจารณารายละเอียดเป็นมาตรา ๆ ไป "

เมื่อหลวงประดิษฐมนูธรรม ได้แถลงถึงความเป็นมาของร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน พ.ศ. 2476แล้ว ที่ประชุมลงมติรับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้

ในการพิจารณาวันที่ 2 หลวงแสงนิติศาสตร์ ได้ขอให้แก้คำว่า อัยการ ในมาตรา 5 ข้อ 4 เป็นคำว่า เจ้าหน้าที่ ที่ประชุมลงมติเห็นชอบให้ผ่านร่างพระราชบัญญัตินี้ในวันที่ 2 และวันที่ 3 พร้อมทั้งให้นำร่างพระราชบัญญัตินี้ขึ้นทูลเกล้าฯถวายพระมหากษัตริย์ เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้เป็นกฎหมายต่อไป

กรณีศึกษาที่ 7 : พระราชบัญญัติจัดระเบียบทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ พ.ศ. 2479

เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2479 คณะรัฐมนตรี ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติจัดระเบียบทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ พ.ศ. 2479 ต่อสภาผู้แทนราษฎร โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะจัดระเบียบทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น จากเดิมที่มีพระราชบัญญัติ ว่าด้วยการยกเว้นภาษีอากรอันเกี่ยวแก่ทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ พ.ศ. 2477 ซึ่งกำหนดให้ทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ไม่ต้องเสียภาษีอากร แต่คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์และคณะรัฐมนตรี เห็นว่าทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ควรจะเสียภาษีโรงเรือนและโรงงาน เพราะเคยเสียมาในรัชกาลที่ 6 และที่ 7 ประกอบภาษีโรงเรือน ก็อยู่ในเกณฑ์ที่จะปันให้ไปเป็นของเทศบาลตามแบบอย่างในต่างประเทศ เช่น อังกฤษ ในร่างพระราชบัญญัตินี้ได้แยกประเภททรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์และการดูแลให้ชัดเจนขึ้น ดังนี้

1. ให้ทบวงของรัฐบาล มีหน้าที่จัดการรักษาทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ ยกเว้นเรื่องอุปโภคบริโภค

2. ทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ที่หักรายจ่ายที่จ่ายตามข้อผูกพัน รายจ่ายที่เป็นเงินเดือน บำเหน็จบำนาญ เงินค่าใช้สอย เงินการจร และเงินลงทุนที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และรายจ่ายที่เป็นเงินพระราชกุศลออกแล้ว ให้หลุดเกล้าฯ ถวายเพื่อทรงใช้จ่ายในฐานะที่ทรงเป็นประมุข

3. ทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ จะโอนหรือจำหน่ายให้แก่เฉพาะเพื่อสาธารณประโยชน์ หรือเพื่อประโยชน์แก่ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

ด. อยู่เกียง ทองลงยา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดกาญจนบุรี ได้กล่าวว่า ตนไม่ขัดข้องในหลักการของร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ แต่รัฐบาลมีเหตุผลจำเป็นอย่างใด ๆ จึงต้องออกพระราชบัญญัตินี้เป็นการด่วน

พระยาไชยยศสมบัติ ได้ชี้แจงว่า เรื่องนี้เป็นความประสงค์ของคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ทางคณะรัฐมนตรีจึงได้เสนอร่างพระราชบัญญัตินี้ และเนื่องจากการกำหนดให้ปณิกายีโรงเรียนและปณิกายีโรงเรียนให้แก่เทศบาลหากไม่ตราพระราชบัญญัตินี้แล้ว เทศบาลก็จะขาดเงินที่ควรจะได้

แต่นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ได้แย้งว่า การที่รัฐบาลอ้างว่าการเสนอร่างพระราชบัญญัตินี้เป็นความประสงค์ของคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์นั้น ตนทราบมาว่าร่างพระราชบัญญัตินี้ได้มีคณะกรรมการร่างพระราชบัญญัตินี้มานานแล้ว และก็ไม่ได้ทำการโดยรีบด่วนมากนัก การเร่งด่วนดูเหมือนว่าจะเป็นการประสงค์ของรัฐบาลที่ไม่ต้องการให้โอกาสสภาได้พิจารณาพระราชบัญญัติอย่างรอบคอบเท่านั้นเอง จึงขอให้รัฐบาลให้คำรับรองที่จำพิจารณากันในสมัยประชุมหน้า เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกได้แปรญัตติและได้เสนอว่าหลักของพระราชบัญญัติทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ควรพิจารณาเป็น 4 ประเด็น คือ

1. ว่าด้วยการแยกประเภททรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ ควรจะแบ่งแยกอย่างไร

2. ว่าด้วยทรัพย์สินนั้นจะต้อง เสียภาษีหรือจังกอบอย่างไร

3. ว่าด้วยอำนาจรักษาทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์

4. ว่าด้วยการจำหน่ายทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์

ที่ประชุมได้อภิปรายในประเด็นความเร่งด่วนของการพิจารณาพระราชบัญญัติฉบับนี้ โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่ต้องการให้พิจารณาแปรญัตติในสมัยประชุมคราวหน้า โดยอ้างเหตุผลว่า เรื่องนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ซึ่งตามรัฐธรรมนูญกำหนดให้พระมหากษัตริย์อยู่ในฐานะเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดละเมิดมิได้สมควรให้สภาพิจารณาโดยรอบคอบ ในขณะที่ฝ่ายรัฐบาลต้องการให้ผ่านร่างพระราชบัญญัตินี้ในสมัยประชุมนี้ ในที่สุดที่ประชุมได้มีมติเสียงข้างมากให้รับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัตินี้ไว้ แล้วมอบให้คณะกรรมการวิสามัญพิจารณาต่อไป

การพิจารณาของคณะกรรมการวิสามัญ ประกอบด้วยจำนวนทั้งสิ้น 7 คน คือ 1. หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ 2. พระยาไชยยศสมบัติ 3. พระคุณ-ธารณ์ปรีชาไวท์ 4. นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ 5. ขุนพิเคราะห์คดี 6. นายทองม้วน อดุลกร 7. ค.อยู่เกียง ทองลงยา²³ (รัฐบาลเสนอ 3 คน สภาเสนอ 4 คน)

นายกรัฐมนตรี ได้เสนอขอแปรญัตติภายใน 1 วัน แต่นายมงคล รัตนวิจิตร ผู้แทนราษฎรจังหวัดนครศรีธรรมราช ขอแปรญัตติภายใน 7 วัน ภายหลังเปิดสภาฯ สมัยหน้า ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติให้แปรญัตติภายใน 1 วันด้วยคะแนนเสียง 38 ต่อ 20²⁴

ในวาระที่ 2 กรรมการได้แก้ไขร่างพระราชบัญญัติจักระเบียบทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ เพียงเล็กน้อยในส่วนของถ้อยคำ เพื่อให้ถูกต้องตามแบบนิยมโดยไม่มี การแก้ไขในส่วนที่เป็นสาระสำคัญ และร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ผ่านวาระที่ 2 และวาระที่ 3 ให้ประกาศใช้เป็นกฎหมายต่อไป

²³ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, "รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร (สมัยวิสามัญ ครั้งที่ 2)" ครั้งที่ 21/2479 วันที่ 29 มีนาคม 2479, หน้า 1027.

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 1028.

4.3.3 กรณีศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการคลังและภาษี

กรณีศึกษาที่ 8 : พระราชบัญญัติอากรมรดกและการรับมรดก พ.ศ. 2476

วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2476 คณะรัฐมนตรีได้เสนอร่างพระราชบัญญัติอากรมรดก และการรับมรดก พ.ศ. 2476 ให้สภาพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง จากเดิมที่ได้เคยเสนอมาแล้วในสภาสมัยที่ 1 และได้มีการตั้งกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาแต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงสมาชิกชุดใหม่ จึงได้ตกไป ในการพิจารณาครั้งนี้สมาชิกมีความเห็นเป็น 2 ทาง คือ ความเห็นแรก ต้องการให้พิจารณาร่างพระราชบัญญัตินี้เป็นวาระที่ 2 ต่อไปเลย เนื่องจากได้เคยผ่านวาระที่ 1 ในสมัยที่ 1 มาแล้ว และสภาได้ส่งไปให้คณะกรรมการพิจารณา เมื่อสภาสมัยที่ 2 เปิด และได้นำร่างพระราชบัญญัตินี้เข้ามาเสนอในสภาอีก จึงถือได้ว่าสภาได้รับหลักการแล้ว ความเห็นที่สอง ต้องการให้เริ่มพิจารณาในวาระที่ 1 ใหม่อีกครั้งหนึ่ง ที่ประชุมได้พิจารณาและลงมติให้รับหลักการไว้พิจารณาเสียก่อนโดยเสียงข้างมากด้วยคะแนนเสียง 45 ต่อ 37 และก่อนเริ่มพิจารณาในวาระที่ 1 หลวงวิจิตรวาทการ ได้แถลงถึงเหตุผลในการตราพระราชบัญญัติอากรมรดกนี้ว่า รัฐต้องการหาเงินจากการเก็บภาษีอากร แต่ไม่ต้องการที่จะสร้างความเดือดร้อนแก่คนจน การเก็บภาษีมรดกเป็นภาษีที่เสียง่ายที่สุดและไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน เพราะผู้ได้เงินมา 5 หมื่นบาทเสียเพียง 5 ร้อยบาทเท่านั้น หลังจากนั้นก็มีสมาชิกอภิปรายสนับสนุนหลักการของร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้อีกจำนวนหนึ่ง เมื่อลงมติก็นึกว่ามีสมาชิกส่วนมากเห็นชอบให้รับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติและได้มอบให้คณะกรรมการประจำสภาไปพิจารณาต่อไป

หลวงประดิษฐมนูธรรม ได้เสนอให้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้รวดเดียวโดยมีสมาชิกบางส่วนอภิปรายสนับสนุนข้อเสนอดังกล่าว แต่สมาชิกบางคนขอให้เลื่อนออกไปอีก 7 วัน เมื่อลงมติก็นึกว่ามีผู้เห็นชอบให้พิจารณาเป็นเรื่องด่วน 61 ต่อ 76 ข้อเสนอให้เป็นการด่วนจึงตกไป

ในวาระที่ 2 ที่ประชุมมีมติให้พิจารณาเรียงมาตราไป และสมาชิกได้อภิปรายกันอย่างกว้างขวางโดยมีการขอแก้ไขถ้อยคำเพียงเล็กน้อย

เมื่อพิจารณาในวาระที่ 2 เสร็จแล้ว สมาชิกส่วนหนึ่งเห็นว่าควรพิจารณาต่อไปในวาระที่ 3 อีกพวกหนึ่งเห็นว่าควรส่งไปให้กรมร่างกฎหมายตรวจดูก่อน แต่เมื่อลงมติปรากฏว่า สมาชิกเห็นชอบให้พิจารณาต่อในวาระที่ 3 ต่อไปด้วยคะแนนเสียง 60 ต่อ 18 และในวาระที่ 3 ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติเห็นชอบให้ประกาศใช้เป็นกฎหมายต่อไป

เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2476 รัฐบาลได้นำร่างพระราชบัญญัติอากรมรดกซึ่งสภาได้พิจารณาและลงมติเห็นชอบแล้วขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานร่างพระราชบัญญัตินี้คืนมายังสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้พิจารณาใหม่ตามรัฐธรรมนูญ โดยทรงขอให้เพิ่มบทบัญญัติยกเว้นการเก็บอากรมรดกจากทรัพย์สินของพระมหากษัตริย์ให้ชัดเจนว่า ไม่ต้องเสียอากรมรดก มีพระราชประสงค์จะให้เดิมข้อความต่อไปนี้ลงในร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ

"... พระราชทรัพย์สินใด ๆ ที่เป็นพระราชมรดกตกไปยังผู้อื่น นอกจากผู้สืบราชสมบัติ ต้องเสียภาษีอากร นอกจากนั้นเป็นพระราชทรัพย์ฝ่ายพระมหากษัตริย์ ไม่ต้องเสียอากรมรดก "

คณะรัฐมนตรียืนยันว่าตามพระราชบัญญัตินี้ ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ไม่ต้องเสียอากรมรดกอยู่แล้ว

ที่ประชุมสภาได้พิจารณาและลงมติด้วยคะแนนลับ ยืนยันตามร่างเดิม ด้วยคะแนนเสียง 132 ต่อ 89 นายกรัฐมนตรี จึงได้ทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยอีกครั้งหนึ่ง ในการนี้ได้ให้หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ กราบบังคมทูลถวายรายงานด้วยว่า ตามร่างพระราชบัญญัตินั้น ตรงกับพระราชประสงค์แล้ว คือจะไม่เรียกเก็บอากรจากทรัพย์สินพระมหากษัตริย์ และรัฐบาลจะร่างกฎหมายยกเว้นอากรดังกล่าวให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ในที่สุดได้ทรงยอมลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้เป็นกฎหมาย